

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Виведення неплатоспроможних банків з ринку

Студентки 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та
страхування»
спеціалізації «Банківська
справа»

Піддубної Олени
Сергіївни

Науковий керівник,
канд. екон. наук

Гербич Людмила
Анатоліївна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	2
1 Теоретичні основи виведення неплатоспроможних банків з ринку.....	6
1.1 Сутність, необхідність та принципи виведення неплатоспроможних банків з ринку.....	6
1.2 Механізм виведення неплатоспроможних банків з ринку.....	12
1.3 Методичні засади визначення оптимального варіанту виведення неплатоспроможного банку з ринку.....	18
2. Аналіз доцільності та результативності політики виведення неплатоспроможних банків з ринку.....	26
2.1 Оцінка масштабів виведення неплатоспроможних банків ринку.....	26
2.2 Дослідження механізму виведення з ринку банку «Таврика».....	35
2.3 Оцінка результативності політики ФГВФО щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку.....	41
3. Напрями удосконалення політики виведення неплатоспроможних банків з ринку.....	50
3.1 Порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку.....	50
3.2 Шляхи удосконалення механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку.....	55
3.2 Напрями мінімізації ефектів виведення неплатоспроможних банків з ринку.....	61
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Жодна економічна система світу не є ідеальною та збалансованою, хоча по своїй природі завжди прямує до цього стану. Кожна дія економічного агента спричиняє дисбаланс в економіці і завжди необхідний час для відновлення «втраченої рівноваги» ринку, проте коли таких дисбалансів занадто багато, то економічна система переходить в так званий стан кризи і не може самостійно врівноважитися або ж час для відновлення рівноваги є дуже довгим. В таких ситуаціях постає необхідність до врегулювання системи шляхом застосування штучних заходів, які своєю сукупністю є антикризовою політикою. Так і в Україні, де наразі застосовується політика очищення банківського ринку, як засіб боротьби з дисбалансами банківської системи, що були викликані діями її агентів. Дуже важливим є аналіз такої політики, пошук її недоліків з метою вдосконалення механізму врегулювання банківського ринку та розробки заходів подальшого контролю в банківському секторі.

Концептуальні положення виведення неплатоспроможних банків з ринку висвітлені у роботах таких авторів, як: М. Йоселіані [2], Т. Хурда [3], Н. Версаля [17], А. Даниленко [15], В. Звензика [18], В. Шамковича [18] та інших. Дослідженню практичних аспектів механізму виведення банків з ринку присвячені наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених: А. Вересюка [26], М. Головіна [25], А. Бартеньової [28], О. Зав'ялової [32], И. Лендьєла [34], Х. Танга [45], Е. Золі [45], Л. Дорошенко [47], В. Гаркавенка [60] та інших. Попри те що досить багато досліджень було проведено в сфері ліквідації банків та боротьбі з їх неплатоспроможністю, проте досить мало наукових робіт присвячених саме політиці виведення банків з ринку та наслідкам, з якими може стикатися економіка при реалізації подібної політики. Тож для більш детального розгляду даного питання слід більш глибоко вивчити понятійний апарат та причинно-наслідкові зв'язки пов'язанні з проведенням відповідної політики в країні, а саме: : визначення терміну «неплатоспроможний банк»; виявлення та аналіз механізмів

виведення банків з ринку; дослідження впливу політики «очищення» на економіку країни; розробка рекомендацій щодо вдосконалення механізму виведення банків та мінімізації наслідків застосовуваної політики для економіки. Актуальність вищевикладених проблем, а також теоретично-прикладна цінність їхнього вирішення зумовили вибір теми даного наукового дослідження, визначили його мету та завдання.

Метою дослідження вивчення теоретичних основ і практичних аспектів виведення неплатоспроможних банків з ринку, розробка рекомендацій щодо удосконалення та мінімізації наслідків політики ФГВФО.

Для досягнення цієї мети були сформульовані такі **завдання**:

- дослідити сутність виведення банків, їх основні принципи та умови для застосування зазначених процедур;
- висвітлити механізм виведення неплатоспроможних банків в Україні;
- визначити методологічну основу щодо визначення оптимального способу виведення банків;
- проаналізувати масштабність виведення банків в Україні та порівняти з міжнародною практикою;
- дослідити практику виведення банку «Таврика» та на його прикладі визначити актуальні проблеми при ліквідації банків;
- виявити ступінь результативності політики ФГВФО під час виведення банків з ринку;
- провести порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду регулювання неплатоспроможності банків з метою розробки пропозицій вдосконалення національної практики ;
- визначити шляхи оптимізації діючого механізму виведення банків з ринку;
- запропонувати заходи для мінімізації негативного впливу «очищення банківської системи» на економічні показники країни.

Об’єктом дослідження є політика ФГВФО щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку, а **предметом** дослідження – механізм цього процесу.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці, рекомендації міжнародних організацій та нормативні документи НБУ та ФГВФО з питань регулювання діяльності неплатоспроможних банків. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання:

- абстрактно-логічний – для дослідження нормативних та науково-літературних джерел й формування висновків щодо сутності механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку та напрямів його вдосконалення;
- декомпозиції – для розкриття мети дослідження та постановки завдань;
- аналіз та синтез – для дослідження механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку;
- порівняння - для проведення аналізу відповідності національних особливостей виведення банків до міжнародних, в т.ч. нормативних актів;
- індукції та дедукції - для побудови висновків базуючись на загальних або окремих фактах;
- статистичні – для дослідження динаміки показників та проведення кореляційного аналізу.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань регулювання діяльності неплатоспроможних банків; офіційні дані Національного банку України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; рекомендації Базельського комітету та Міжнародної асоціації страховиків депозитів; монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вдосконаленні механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку шляхом кластеризації банківського ринку, комерціалізації ФГВФО та внесення

відповідних доповнень в нормативно-правові акти, що регламентують діяльність щодо регулювання діяльності неплатоспроможних банків.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані Верховною Радою України, Національним банком України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (далі - ФГВФО) при внесенні змін та доповнень до Закону України № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»; Положення № 2 «про виведення неплатоспроможного банку з ринку»; Положення №460 «Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України»; Положення №471 «Положення про порядок реєстрації, видачі ліцензії, регулювання діяльності санаційного банку та нагляду за ним».

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті та тезах доповіді: Піддубна О.С. Виведення неплатоспроможних банків з ринку : законодавча ініціатива та українські реалії. //Стратегії розвитку фінансового ринку України: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання / відп. Ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2018. – 366 с. (С.146-151); Піддубна О.С. Проблематика законодавства щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку: практичний аспект/ Піддубна О. С.//Стратегії розвитку фінансового ринку України: Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Київ, 22-23 листопада 2017 р.): тези доп. / відп. ред. Н.П. Шульга – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 721с. (С.578-580).

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 74 сторінки. В роботі представлено 7 таблиць, 19 рисунків, 21 додаток та використано 71 наукове джерело.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЕДЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ БАНКІВ З РИНКУ

1.1 Сутність, необхідність та принципи виведення неплатоспроможних банків з ринку

За період свого існування кожна банківська система знаходилась в кризовому стані. Стартом кризи майже завжди виступають різні події або фактори, проте в більшості випадків причина кризи – неспроможність банків розрахуватися по своїх зобов'язаннях, тобто їх неплатоспроможність. Останні роки і Українська банківська система ілюструє яскравий приклад масової неплатоспроможності банків, що є наслідком широкого кола факторів. Тому зараз, коли заходи щодо «очищення» банківської системи від неплатоспроможних банків введені в дію і їх наслідки вже стали помітними для економіки. Тож, в контексті розуміння наслідків та способів мінімізації негативних явищ в економіці, спричинених виведенням банків з ринку, в першу чергу слід дослідити категоріальну сторону виведення неплатоспроможних банків.

Базовим терміном досліджуваної теми є поняття «неплатоспроможний банк». Відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» неплатоспроможний банк (insolvent bank) – банк, у разі:

- 1) не приведення ним своєї діяльності у відповідність із вимогами законодавства, в тому числі нормативно-правових актів Національного банку України, після віднесення його до категорії проблемних, але не пізніше ніж через 180 днів з дня визнання його таким;
- 2) зменшення розміру регулятивного капіталу або нормативів капіталу банку до однієї третини від мінімального рівня, встановленого законом та/або нормативно-правовими актами Національного банку України;

3) невиконання банком протягом 10 робочих днів поспіль 10 і більше відсотків своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами[2]. Таке трактування є більше конкретизованим і використовується лише на території України, проте щоб зрозуміти дане поняття на загальному рівні слід провести дослідження тлумачень поняття «неплатоспроможний банк» (табл. 1.1). Оскільки даний термін у вітчизняній науковій літературі не набув особливого поширення з точки зору досліджень самої суті терміну, то автор надав перевагу аналізу тлумачень поняття «неплатоспроможний банк» зарубіжними авторами та підзаконними актами.

Таблиця 1.1

Трактування поняття «неплатоспроможний банк» у нормативно-правовій та науковій літературі*

Література	Автор	Визначення
Aspects of Bank Insolvency, 01.06.2011 [3]	Mariam Ioseliani	Банк, який більше не в змозі виконувати свої фінансові зобов'язання по мірі виникнення боргів. Така неспроможність може призвести до відкриття справи про неплатоспроможність, в якій будуть впроваджені позови до суду, що будуть задовольнятися за рахунок реалізації активів банку.
Bank Panics and Fire Sales, Insolvency and Illiquidity, 16.11.2017 [4]	T. R. Hurd Department of Mathematics and Statistics, McMaster University, Canada	Часткова неплатоспроможність - стан банку, коли він в змозі погашати заборгованість перед клієнтами, але не може погасити заборгованість перед іншими банками в повному розмірі. Повна неплатоспроможність - коли банк не в змозі погасити будь-який міжбанківський борг.
Insolvency Act 24 of 1936 (amended) [5]	-	Банк, чие майно та активи конфіскуються відповідно до законодавства.
Explanatory memorandum of Bank of Ghana[6]	-	Банк, чиї зобов'язання перевищили його активи, тим самим поставивши банк в ситуацію, за якої останній не міг оплатити свої борги.
International Money and Banking: 3. Liquidity and Solvency, spring 2018 [7]	Karl Whelan School of Economics, UCD	Банк, власний капітал якого має від'ємне значення і його активи не покривають його зобов'язання.

*Розроблено автором за джерелами [3,4, 5,6 та 7]

Проаналізувавши основні трактування поняття «неплатоспроможний банк» у світі, автор виявив загальну і основну рису для всіх визначень – неспроможність розплатитися з боргами через їх велику частку по відношенню до активів. Також деякі автори робили акценти на специфічні аспекти, що характерні лише для певної країни. Таким чином, в першому визначенні в таблиці акцентується увага уже на процесі урегулювання проблеми неплатоспроможності шляхом стягнення боргів з банку через суд, що характерно для Грузії. Також в Insolvency Act, що діє на території країн Західної Африки, майно піддається конфіскації. В загальному вигляді це називається процедурою банкрутства, що представлена в більшості країн світу і відрізняється лише процедурою виконання в різних країнах та на різних територіях.

Отже, в загальному розумінні неплатоспроможний банк – це банк, який не може покрити всі свої зобов'язання в процесі своєї діяльності. Цей виведений автором термін на основі узагальнення всіх трактувань є дуже подібним до поняття «не ліквідний банк», тобто банк, що не може розрахуватися за всіма своїми зобов'язаннями у разі необхідності. Так, ці поняття дуже схожі між собою, навіть більше – неліквідність є складовою частиною неплатоспроможності і неплатоспроможність сама по собі виникає через реалізацію ризику неліквідності.

Тобто, на думку автора, неліквідність - це ситуація, коли зобов'язання по певних строках перевищують відповідні по строках активи, але є тільки ймовірність того, що до банку придуть його вкладники та кредитори і почнуть забирати гроші з банківської установи. А от про неплатоспроможність банку можемо говорити у разі, якщо вище приведений ризик справдився і до банку прийшли клієнти, щоб забрати свої гроші, а банк не може віддати ці гроші.

І після того як банк визнали неплатоспроможним в українській практиці такий банк починають виводити з ринку. Необхідність виведення полягає в першу чергу у відновленні рівноваги грошових потоків в економіці, дисбаланс яких був викликаний в тому числі через неможливість банку

виконувати свою основну функцію – посередництво між суб'єктами, що мають зайві грошові ресурси та суб'єктами, що їх потребують.

Часто, за умов нормального функціонування економіки багато проблем, в тому числі і проблем банківської системи, залишаються невидимими, тому найчастіше неплатоспроможність банків викривається вже наприкінці або після економічних криз. Будь-яка кризова ситуація в цьому, такому чутливому до зовнішніх чинників, сегменті фінансового посередництва має наслідком виявлення проблем у всіх без виключення учасників, а згодом і виведення з ринку найбільш слабких і не пристосованих до нових викликів банківських установ.

Тепер, коли ми визначили що ж означає поняття «неплатоспроможний банк» і чому вони мають бути виведені з банківської системи, необхідно визначитися як це буде здійснюватись.

У 2009 році Базельський комітет з банківського нагляду спільно з Міжнародною асоціацією страховиків депозитів (IADI) сформулювали 18 базових принципів ефективних систем страхування вкладів[15].

У 2012 році світовою Радою з фінансової стабільності (Financial Stability Board) було проведено перегляд виконання цих принципів окремими країнами. За результатами перегляду була сформульована ще низка рекомендацій, у тому числі про перехід до інституціалізованих (експліцитних) систем гарантування вкладів. У 2014 році IADI запропонувала доопрацьовану версію принципів, у якій зокрема більший наголос було зроблено на посиленні деяких принципів (управління, фінансування, відшкодування вкладникам), підвищенні ролі установ страхування вкладів у примусовій реструктуризації банків, посилено увагу до моральних ризиків, уточнено аспекти транскордонного співробітництва[15].

Отже, до базових принципів належать:

1. Завдання державної політики (передбачає формалізацію державних завдань, які досягаються шляхом функціонування системи гарантування вкладів (далі СГВ));
2. Мінімізація морального ризику(полягає у розширенні повноважень і функцій страховика, діяльність якого повинна охоплювати не

лише відшкодування коштів за вкладами, а й регулювання СГВ, участь у пруденційному нагляді, виведенні неплатоспроможних банків з ринку);

3. Мандат і повноваження (мандат передбачає чітку формалізацію зазначених завдань і повноважень органу, що виконує функції гарантування вкладів);

4. Управління (полягає у незалежності, транспарентності, підзвітності ФГВФО, захищеності від втручання впливових осіб, органів, галузей та ін);

5. Взаємовідносини з іншими учасниками системи підтримки фінансової стабільності (передбачає формалізацію координації дій між учасниками СГВ, а також наявність ефективних механізмів обміну інформацією);

6. Питання транскордонного характеру (полягає в організації обміну інформацією між страховиками депозитів з різних країн, а також визначення відповідального за відшкодування коштів у випадку, якщо за відшкодування коштів відповідає декілька страховиків депозитів);

7. Обов'язкове членство (передбачає обов'язкову участь в СГВ всіх фінансових установ, що здійснюють депозитну діяльність)

8. Страхове покриття (страхове покриття, що передбачає чітке визначення розміру гарантованого відшкодування за вкладами);

9. Перехід від необмеженої гарантії до системи з обмеженим розміром страхового покриття (передбачає запровадження певної максимальної суми, якою будуть обмежуватися виплати за вкладами);

10. Фінансування (полягає у можливості залучення СГВ всіх можливих джерел надходження коштів достатніх для забезпечення виплат відшкодувань коштів за вкладами);

11. Інформованість населення (одним з основних завдань функціонування СГВ є збільшення обсягів залучених депозитів, а також підвищення довіри до банківської системи. Для реалізації даного завдання дуже важливо, щоб вкладники отримували об'єктивну, своєчасну та правдиву інформацію щодо захисту своїх прав та обмежень СГВ);

12. Правовий захист (з метою запобігання конфлікту інтересів СГВ повинна забезпечити правовий захист працівників ФГВФО від судового переслідування під час виконання покладених на них обов'язків);

13. Дії по відношенню до осіб, причетних до банкрутства банку (страхувальник депозитів повинен мати повноваження щодо прийняття дій по відношенню до осіб, що причетні до банкрутства банку);

14. Своєчасне виявлення проблем і своєчасне втручання і врегулювання та ефективні процеси врегулювання (страхувальник повинен приймати участь у підтримці фінансової стабільності шляхом попередження і своєчасного виявлення проблемних банків, а в разі їх виявлення мати можливість застосовувати ефективні методи врегулювання неплатоспроможності банків);

15. Виплата відшкодування за депозитами (вкладники неплатоспроможного банку повинні мати можливість швидко отримати відшкодування в межах встановленого ліміту);

16. Відшкодування витрат (передбачає формалізацію процедур отримання відшкодування понесених витрат ФГВФО після реалізації майна банку, що ліквідується. Також відповідно до даного принципу повинні бути використані ефективні, комерційно обґрунтовані та економічно доцільні методи управління активами проблемного банку та механізми задоволення вимог кредиторів).

Отже, зазначені принципи відображають загальні підходи і напрями, що забезпечують ефективність практики захисту вкладів. Кожна країна має індивідуальні особливості розвитку банківської системи, специфіку законодавства та обмеження повноважень у сфері фінансової безпеки, але дані принципи можуть бути покладні в основу розробки адекватної системи захисту вкладів. І ці принципи дійсно є основою законодавчої бази, що регулює систему гарантування депозитів в більшості розвинених країн світу. Проте, як ми знаємо якісна законодавча баз ще не гарантує її дотримання, тому поряд з правовими аспектами по винні бути впроваджені міри, що забезпечать дотримання цієї бази.

1.2 Механізм виведення неплатоспроможних банків з ринку

На сьогоднішній день Національним банком України (далі НБУ) здійснено чимало реформ банківського сектору, серед них і новий підхід у роботі з проблемними банками. Якщо раніше НБУ докладав максимум зусиль для утримання проблемного банку «на плаву», то тепер вектор змінився і регулятор масово виводить банки з ринку. Ця політика є наслідком останньої кризи і появи та імплементації Базеля III в світову банківську систему, що не обійшло і Україну. Впровадження більш жорстких норм щодо прозорості банків, введення додаткових буферів капіталу, впровадження норм для системно важливих банків – все це показало слабкість національної банківської системи, адже під час стрес-тестування лише декілька банків відповідали мінімальним вимогам.

З прийняттям Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [2] та Положення «Про виведення неплатоспроможного банку з ринку» [8] функції НБУ щодо виведення банків з ринку перейшли до ФГВФО. Відповідно до прийнятих нормативно-правових актів змінився і механізм виведення неплатоспроможного банку з ринку. Загальна схема виведення банків з ринку відображена в додатку Т.

На першому етапі НБУ визнає банк проблемним при відповідності останнього наступним критеріям:

1. банк допустив зменшення розміру регулятивного капіталу та/або нормативів капіталу банку, встановленого законом та/або нормативно-правовими актами Національного банку України, на 10 і більше відсотків протягом звітного місяця;
2. банк не виконав вимогу вкладника або іншого кредитора, строк якої настав п'ять і більше робочих днів тому;
3. системне порушення банком законодавства, що регулює питання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;

4. банк порушив вимоги законодавства щодо порядку подання та/або оприлюднення звітності, в тому числі подав Національному банку України та/або оприлюднив недостовірну звітність, що призвело до суттєвого викривлення показників фінансового стану банку;

5. систематичне незабезпечення ефективності функціонування та/або адекватності системи управління ризиками, що створює загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку [8].

Після визнання банку проблемним ФГВФО проводить моніторинг до моменту прийняття рішення НБУ щодо відповідності або невідповідності діяльності банку діючому законодавству. У разі невідповідності нормам закону ЦБ визнає банк неплатоспроможним. Такими невідповідностями рахуються :

1. неприведення банком своєї діяльності у відповідність із вимогами законодавства, у тому числі нормативно-правових актів НБУ, після віднесення його до категорії проблемних, але не пізніше ніж через 180 днів з дня визнання його проблемним;

2. зменшення розміру регулятивного капіталу або нормативів капіталу банку до однієї третини від мінімального рівня, встановленого законом та/або нормативно-правовими актами НБУ;

3. невиконання банком протягом п'яти робочих днів поспіль двох і більше відсотків своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами та/або встановлення фактів невідображення в бухгалтерському обліку документів клієнтів банку, що не виконані банком у встановлений законодавством строк, після віднесення банку до категорії проблемних;

4. виявлення фактів здійснення банком після віднесення його до категорії проблемного операцій (крім нарахування відсотків за вкладками, отримання клієнтами банку заробітної плати, аліментів, пенсій, стипендій, інших соціальних, державних виплат), оформлення (переоформлення) договорів, внаслідок яких зобов'язання перед фізичними особами в межах гарантованої суми відшкодування збільшуються за рахунок зменшення зобов'язань перед фізичними особами, які перевищують гарантовану суму

відшкодування, та/або зобов'язань перед фізичними особами, які не підпадають під гарантії ФГВФО, та/або юридичними особами;

5. невиконання банком, віднесеним до категорії проблемного, розпорядження, рішення НБУ (у тому числі про застосування заходів впливу/санкцій) та/або вимоги НБУ щодо усунення порушень банківського законодавства, нормативно-правових актів [13].

Наступного робочого дня після віднесення банку до категорії неплатоспроможних вводиться тимчасова адміністрація ФГВФО. Грунтуючись на інформації щодо фінансового стану неплатоспроможного банку, типів або категорій активів неплатоспроможного банку, що можуть бути запропоновані попередньо кваліфікованим інвесторам (перелік яких ведеться НБУ), їх ціни (за необхідності), ФГВФО визначає умови відкритого конкурсу щодо визначення переможця такого конкурсу. Надалі після визначення переможця конкурсу та затвердження плану врегулювання ФГВФО розпочинає процедуру ліквідації відповідно до обраного способу. Відповідно до Закону України «Про гарантування вкладів фізичних осіб» виділяють 5 способів виведення банку з ринку.

Найпоширенішим способом є ліквідація банку з відшкодуванням з боку ФГВФО коштів за вкладами фізичних осіб (ФГВФО наступного робочого дня після прийняття плану регулювання вносить до НБУ пропозицію про прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку і наступного дня після прийняття рішення НБУ розпочинає процедуру ліквідації банку відповідно до норм законодавства;

Також може використовуватися ліквідація банку з відчуженням у процесі ліквідації всіх або частини його активів і зобов'язань на користь приймаючого банку зображена схематично в додатку У (даний спосіб виведення неплатоспроможного банку з ринку передбачає відкликання НБУ банківської ліцензії неплатоспроможного банку, передачу кваліфікованому інвестору-банку (приймаючому банку) всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку не пізніше строку початку здійснення виплат гарантованих сум відшкодування вкладникам неплатоспроможного банку, з

подальшим припиненням неплатоспроможного банку як юридичної особи (ліквідацією);

Третім способом є відчуження всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку на користь приймаючого банку з відкликанням банківської ліцензії неплатоспроможного банку та подальшою його ліквідацією зображено в додатку Ф (активи і зобов'язання (за балансовою вартістю) неплатоспроможного банку передаються приймаючому банку за ціною, визначеною ФГВФО за результатами відкритого конкурсу серед кваліфікованих інвесторів. Також ФГВФО може прийняти рішення про передання певної частки активів спеціалізованій установі. Решта активів списується уповноваженою особою або передається іншим організаціям у порядку здійснення благодійної діяльності. У разі якщо виведення здійснюється за участю держави виконавча дирекція ФГВФО затверджує план врегулювання у спосіб, визначений у рішенні Кабінету Міністрів України, у день отримання такого рішення. Розрахунок найменш витратного способу не здійснюється. Спосіб, визначений у рішенні, вважається найменш витратним[1].

Відомі також випадки застосування ліквідації зі створенням та продажем інвестору перехідного банку з передачею йому активів і зобов'язань неплатоспроможного банку і подальшою ліквідацією неплатоспроможного банку зображено в додатку Х (Перехідний банк створюється ФГВФО у формі публічного акціонерного товариства не більше ніж на 3 місяці, у порядку правонаступництва набуває усіх прав за переданими йому активами, а також набуває обов'язків боржника за вимогами кредиторів (вкладників) за переданими зобов'язаннями без необхідності внесення змін до відповідних договорів. Перехідний банк також може утворюватись в якості приймаючого банку під час виведення банку з ринку 2 і 3 способами. Статутний капітал перехідного банку утворюється у розмірі, що відповідає мінімальним вимогам до статутного капіталу банків, до перехідного банку передається частина або всі активи та зобов'язання неплатоспроможного банку без надання фінансової підтримки з боку ФГВФО, сума переданих перехідному банку активів та зобов'язань

неплатоспроможного банку є тотожними, а зобов'язання неплатоспроможного банку, що гарантуються ФГВФО, не можуть бути передані частково; перехідному банку не передаються кредити неплатоспроможного банку, надані ним своїм пов'язаним особам, перехідний банк звільняється від сплати початкового та регулярного зборів до ФГВФО. Продаж перехідного банку здійснюється на підставі договору купівлі-продажу акцій перехідного банку. ФГВФО здійснює продаж перехідного банку інвестору, визначеному за результатами проведення конкурсу (аукціону) у порядку, встановленому нормативно-правовими актами ФГВФО. Переможцем конкурсу (аукціону) є інвестор, який запропонував найкращу ціну та, за потреби, взяв на себе зобов'язання здійснити приєднання (злиття) перехідного банку до існуючого платоспроможного банку. Результати конкурсу мають відповідати принципу виведення неплатоспроможного банку з ринку найменш витратним способом. Перехідний банк у порядку правонаступництва набуває всіх прав за переданими йому активами, а також набуває обов'язків боржника за вимогами кредиторів (вкладників) за переданими зобов'язаннями без необхідності внесення змін до відповідних договорів. ФГВФО зобов'язаний здійснити продаж перехідного банку протягом трьох місяців з дня його створення, а у випадку утворення перехідного банку протягом одного року з можливістю продовження строку до одного року. Якщо за цей термін продати банк не вдається, то ФГВФО вносить до НБУ пропозицію ліквідації такого банку. Передача активів та зобов'язань здійснюється без необхідності отримання висновку Національного банку України щодо фінансового стану перехідного банку як приймаючого банку та без надання фінансової підтримки з боку ФГВФО. Національний банк України приймає рішення про ліквідацію банку не пізніше ніж через три дні з дня отримання подання ФГВФО.

А також можливий продаж неплатоспроможного банку інвестору зображено в додатку Ц (ФГВФО або уповноважена особа ФГВФО (у разі делегування їй відповідних повноважень) відповідно до закону набуває права розпорядження акціями (паями) банку від імені будь-якої особи, яка є

учасником банку, без необхідності додаткового оформлення повноважень на продаж акцій (паїв) і у п'ятиденний строк з дня затвердження плану врегулювання приймає рішення про зменшення статутного капіталу неплатоспроможного банку, визначення нової номінальної вартості акцій банку та/або про деномінацію акцій неплатоспроможного банку в разі, якщо розмір регулятивного капіталу неплатоспроможного банку є меншим за розмір статутного капіталу цього банку. У разі від'ємного розміру регулятивного капіталу статутний капітал банку вважається таким, що дорівнює 1 гривні. Переможцем конкурсу щодо придбання неплатоспроможного банку є інвестор, який запропонував найвищу ціну та капіталізацію банку у найкоротший період, а також взяв на себе зобов'язання здійснити заходи щодо приведення діяльності неплатоспроможного банку у відповідність до вимог банківського законодавства. Переможцем відкритого конкурсу можуть бути кілька інвесторів, які подали спільну фінансову пропозицію. ФГВФО наступного дня після реєстрації прав власності на акції неплатоспроможного банку в депозитарній системі припиняє тимчасову адміністрацію у такому банку. У разі виведення неплатоспроможного банку за участю держави відкритий конкурс не проводиться[1].

Під час завершення ліквідації банку має бути складений ліквідаційний баланс, що подається на затвердження виконавчій дирекції ФГВФО. Після затвердження ліквідаційного балансу та остаточного звіту ФГВФО в особі відповідного структурного підрозділу або уповноважена особа (у разі делегування їй відповідних повноважень) від імені банку вчиняє необхідні дії для проведення державної реєстрації припинення банку. Рішення про виключення банку з Державного реєстру банків приймає НБУ. Ліквідація банку вважається завершеною, а банк – ліквідованим з дати внесення запису про це до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Отже, в процесі аналізу нормативно-правових та законодавчих актів щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку було проаналізовано та

відображено загальний механізм виведення банків з ринку, виокремлено основні етапи та їх сутність, розглянуто способи виведення банку з ринку та їх особливості. В процесі дослідження були виявлені деякі невідповідності законодавчого характеру при виведенні банків з ринку, що є фундаментом подальших досліджень в даній сфері.

1.3 Методичні засади визначення оптимального варіанту виведення неплатоспроможного банку з ринку

Не зважаючи на досить велику кількість способів виведення банків з ринку необхідно обрати лише один. І постає питання яким чином ФГВФО визначає доречність того чи іншого варіанту виведення. Відповідь на це питання відображена в Положенні про виведення неплатоспроможного банку з ринку [7], Методиці оцінки вартості 100% акцій банку, віднесеного до категорії проблемних або неплатоспроможних[8], Методиці оцінки активів банку, віднесеного до категорії проблемних або неплатоспроможних [9], прийнятих рішенням Виконавчої дирекції ФГВФО, та інших нормативно-правових актів ФГВФО.

Першим етапом на шляху визначення оптимального (найменш витратного для ФГВФО) способу виведення банку з ринку є оцінка активів неплатоспроможного банку. ФГВФО може проводити оцінку активів неплатоспроможного банку та вартості 100 відсотків акцій банку за методикою, затвердженою рішенням виконавчої дирекції ФГВФО (крім виведення неплатоспроможного банку за участю держави), або шляхом залучення суб'єкта оціночної діяльності.

Вартість 100% акцій неплатоспроможного банку для виведення банку з ринку визначається в межах майнового підходу. Основним методом майнового підходу до оцінки акцій банку є метод накопичення активів. Метод накопичення активів полягає у визначенні чистої вартості активів, що формують майновий комплекс банку. Визначена вартість чистих активів коригується на розмір понесених збитків у разі прийняття інвестором

рішення про створення нового банку замість придбання діючого (вартість ліцензії). Послідовність проведення оцінки активів відображено на рис. 1.1

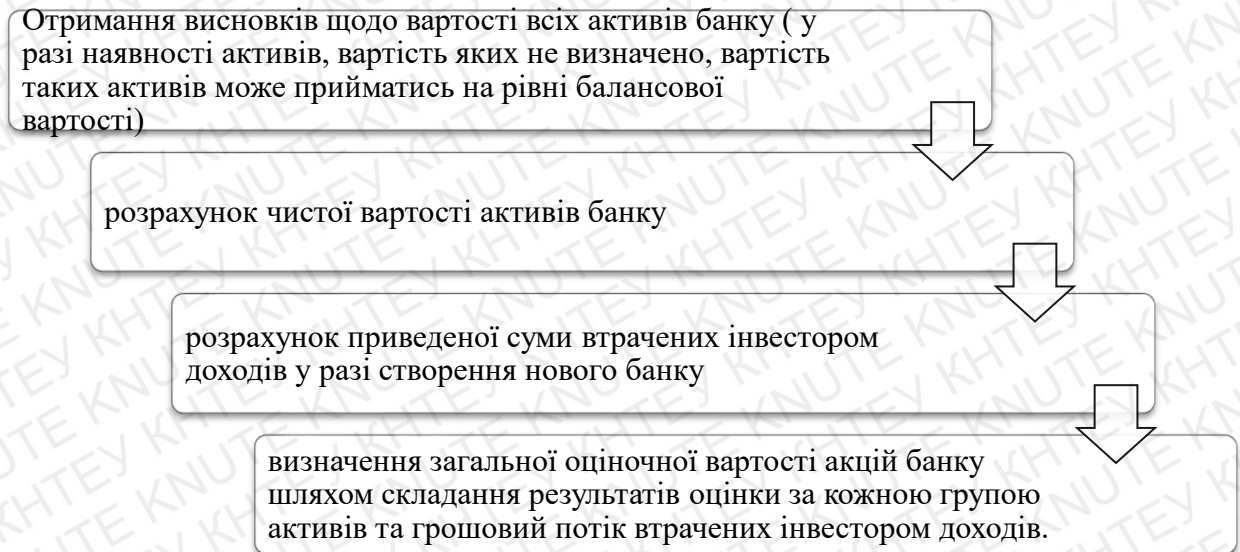

Рис. 1.1. Послідовність оцінки активів неплатоспроможного банку*

*Примітка: складено автором за джерелом [7]

Чиста вартість активів банку визначається як різниця між вартістю всіх активів (включно з позабалансовими) та розміром зобов'язань банку (включно з позабалансовими), визначених на дату оцінки.

Вартість 100% акцій банку визначається за формулою:

$$BA = ЧВА + ВІД, \quad (1.1)$$

де ВА - вартість 100% акцій банку (вартість банку);

ЧВА - чиста вартість активів банку на дату оцінки;

ВІД - приведена до поточної дати сума втрачених інвестором доходів у разі створення нового банку.

Розмір зобов'язань неплатоспроможного банку приймається на рівні балансової вартості. У разі наявності умовних зобов'язань (або інших зобов'язань, що обліковуються на позабалансових рахунках) розмір зобов'язань банку збільшується на суму таких умовних зобов'язань та інших зобов'язань, що обліковуються на позабалансових рахунках, вартість яких визначається рівній сумі зобов'язань банку за договором, помноженій на ймовірність виконання банком вимог за таким умовним (іншим) зобов'язанням. За відсутності інформації для визначення розміру ймовірності

виконання банком вимог за таким умовним (іншим) зобов'язанням, вона визначається на рівні 50%[7].

Приведений до поточної дати грошовий потік втрачених інвестором доходів у разі створення нового банку (ВІД) визначається виходячи із такого:

- 1) статутний капітал нового банку – на рівні мінімальних вимог, встановлених законом;
- 2) термін розміщення коштів для формування статутного капіталу нового банку на кореспондентському рахунку НБУ – 6 місяців;
- 3) процентний дохід, який міг би отримати інвестор за час, необхідний на створення нового банку, – на рівні облікової ставки НБУ;
- 4) ставка дисконтування грошових потоків – на рівні облікової ставки НБУ.

Розрахунок приведеної до поточної дати суми втрачених інвестором доходів у разі створення нового банку (ВІД) здійснюється за такою формулою:

$$\text{ВІД} = \text{NPV1} - \text{NPV2}, \quad (1.2)$$

де, ВІД - приведений до поточної дати грошовий потік від втрачених інвестором доходів у разі створення нового банку;

NPV1 - приведений грошовий потік від розміщення інвестором коштів на депозитному рахунку;

NPV2 - приведений грошовий потік від розміщення інвестором коштів на кореспондентському рахунку.

$$\sum_{t=1}^n \left\{ \frac{I_t}{(1+d)^t} \right\}, \quad (1.3)$$

де I_t - грошовий потік від процентних або інших доходів від розміщеного депозиту у розмірі, який дорівнює мініимальному капіталу для банківської установи, у відповідному місяці t ;

d - ставка дисконтування грошових потоків – на рівні облікової ставки НБУ у місячному вираженні;

n - кількість місяців, що становить 6 місяців.

NPV2 розраховується за аналогічною формулою з єдиним виключенням, I_t - грошовий потік від процентних або інших доходів від

коштів, розміщених на кореспондентському рахунку в НБУ у розмірі, який дорівнює мінімальному капіталу для банківської установи, у відповідному місяці t.

У разі якщо розрахована вартість 100% акцій банку (ВА) є негативною, вартість банку приймається рівною 1 гривні.

Звіт про результати здійснення оцінки 100% акцій банку складається в електронному вигляді та має бути захищений від перегляду та зміни паролем. Роздрукований звіт має бути прошнурований, пронумерований та підписаний відповідальною особою ФГВФО.

Звіт про результати здійснення оцінки 100% акцій банку має бути складений до дня визначення найменш витратного способу виведення неплатоспроможного банку з ринку (крім випадків виведення банків з ринку за участю держави).

Строк дії звіту про результати здійснення оцінки 100% акцій банку становить не більше трьох місяців з дати, на яку здійснено оцінку активів такого банку. Звіт, строк дії якого сплинув, може бути оновлений шляхом оновлення вихідної інформації щодо активів, які оцінювались, та прийнятих припущень зі здійсненням повторного розрахунку [7].

Список активів, що мають бути надані для проведення оцінки, регламентується Методикою оцінки активів банку, віднесеного до категорії проблемних або неплатоспроможних ФГВФО. Перелік активів банку для їх оцінки має бути наданий ФГВФО:

- протягом 10 робочих днів з дня віднесення банку до категорії проблемних - керівником інспекційної групи або призначеним працівником ФГВФО;
- наступного робочого дня після закінчення інвентаризації активів неплатоспроможного банку - уповноваженою особою ФГВФО на тимчасову адміністрацію у разі делегування їй повноважень ФГВФО;
- наступного робочого дня після закінчення формування ліквідаційної маси та кожного разу після прийняття рішення про проведення переоцінки активів неплатоспроможного банку - уповноваженою особою ФГВФО на ліквідацію банку у разі делегування їй повноважень ФГВФО.

При встановленні суттєвих характеристик активів банку за групою «кредити та заборгованість клієнтів» уповноважена особа визначає ймовірність повернення такої заборгованості (юридичний ризик), яка розраховується шляхом вибору з переліку коефіцієнтів ймовірності стягнення, що відповідають характеристикам кожного активу. Коефіцієнти застосовуються для непрацюючих кредитів відповідно до якості кредитної справи, тенденцій розгляду позовів до боржників у судових засіданнях та прогнозів їх результатів у такому порядку:

- 1) визначається ймовірність примусового стягнення заборгованості за рішенням суду або шляхом звернення стягнення на предмет застави;
- 2) визначається результат множення ймовірностей за обраними показниками. Отриманий добуток може використовуватись як розмір юридичного ризику[8].

Економічний ризик за кредитною заборгованістю враховується шляхом вибору відповідного коефіцієнта дисконтування.

При встановленні суттєвих характеристик нерухомості, у тому числі іпотеки, відповідальна особа ФГВФО може визначити ймовірність продажу таких активів у виконавчому провадженні (у тому числі наявність обмежень щодо їх реалізації) шляхом розрахунку коефіцієнта ймовірності продажу відповідно до рішення виконавчої дирекції ФГВФО. У цьому разі відповідальна особа ФГВФО враховує зазначений відсоток шляхом зважування отриманих результатів на зазначений відсоток.

Мають бути зазначені активи банку, передані іншим установам, зокрема НБУ, у якості забезпечення за зобов'язаннями банку [9].

Оцінка активів здійснюється у такій послідовності - див. додаток III

Звіт про результати здійснення оцінки активів складається в електронному вигляді та має бути захищений від перегляду та зміни паролем. Роздрукований звіт має бути прошнурований, пронумерований та підписаний відповідальною особою ФГВФО. Звіт про результати здійснення оцінки активів має бути складений до дня визначення найменш витратного способу виведення неплатоспроможного банку з ринку (крім випадків виведення банків з ринку за участю держави) та не пізніше 14 днів з дня затвердження ліквідаційної маси (20 днів - для системно важливих банків).

Перед погодженням/затвердженням рішень, що стосуються визначення найменш витратного способу виведення банку з ринку (крім випадків виведення банку з ринку за участю держави), порядку та умов продажу активів банку тощо, виконавча дирекція ФГВФО порівнює оцінку активів, здійснену відповідальною особою ФГВФО, та оцінку активів, здійснену суб'єктами оціночної діяльності.

Строки дії звіту про результати здійснення оцінки активів та висновку про вартість майна становлять не більше трьох місяців з дати, на яку здійснено оцінку активів. Звіт, строк дії якого сплинув, може бути оновлений за спрощеною процедурою шляхом оновлення вихідної інформації щодо активів та прийнятих припущень та здійснення повторного розрахунку [9].

При підготовці до проведення відкритого конкурсу щодо продажу перехідного банку, створеного відповідно до 2-го способу, ФГВФО визначає початкову ціну продажу перехідного банку за методикою, встановленою нормативно-правовими актами ФГВФО, або відповідно до ціни 100 відсотків акцій такого банку, визначеної шляхом проведення незалежної оцінки залученим ФГВФО або уповноваженою особою ФГВФО суб'єктом оціночної діяльності.

Початкова ціна продажу банку – це мінімальна ціна за 100 відсотків акцій такого банку, нижче якої конкурсні пропозиції не допускаються до участі у відкритому конкурсі. Початкова ціна продажу 100 відсотків акцій банку розраховується відповідно до затвердженої ФГВФО методики або визначеної суб'єктом оціночної діяльності.

Наступним етапом є проведення відкритого конкурсу, який в свою чергу також проводиться поетапно шляхом проведення дій, що відображені в додатку ІІІ.

У разі отримання лише однієї конкурсної пропозиції, яка відповідно до розрахунку не відповідає найменшим витратам ФГВФО або умовам конкурсу, від учасника конкурсу, щодо якого отримано позитивний висновок НБУ, ФГВФО має право запропонувати такому учаснику внести відповідні зміни до поданої конкурсної пропозиції та встановити строки для подачі виправленої конкурсної пропозиції.

Якщо не було подано жодної конкурсної пропозиції, що б задовольняла всі законодавчі вимоги, то виконавча дирекція ФГВФО приймає рішення про те, що відкритий конкурс щодо виведення неплатоспроможного банку з ринку не відбувся, найменш витратним способом виведення неплатоспроможного банку з ринку є ліквідація банку з відшкодуванням з боку ФГВФО коштів за вкладами фізичних осіб, та затверджує план врегулювання, що передбачає цей спосіб.

Попередньо кваліфіковані особи, які за рішенням виконавчої дирекції ФГВФО були допущені до участі у відкритому конкурсі щодо виведення неплатоспроможного банку з ринку у строки, визначені в умовах відкритого конкурсу щодо виведення неплатоспроможного банку з ринку, подають до ФГВФО документи необхідні для прийняття участі в конкурсі рис. 1.2.

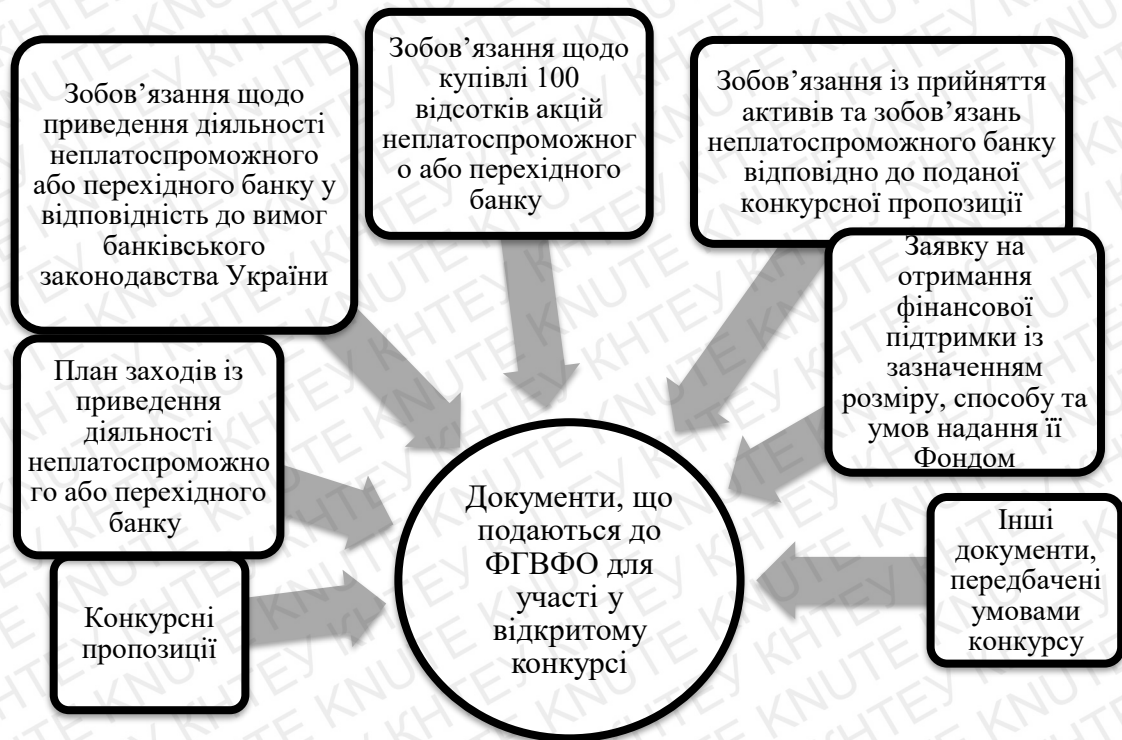

Рис. 1.1 Перелік документів необхідних для участі у відкритому конкурсі щодо виведення неплатоспроможного банку*

*Примітка: складено за джерелом [1]

При визначенні найкращої конкурсної пропозиції виконавча дирекція ФГВФО виходить з принципу найменш витратного для ФГВФО способу виведення неплатоспроможного банку з ринку з урахуванням особливостей, встановлених Законом Про систему гарантування вкладів фізичних осіб та Положенням про виведення неплатоспроможного банку з ринку.

ФГВФО повертає учаснику відкритого конкурсу щодо виведення неплатоспроможного банку з ринку, якого визнано переможцем відкритого конкурсу та учасникам, гарантійний внесок або його залишок після виконання ним умов відповідного договору.

ФГВФО може не проводити відкритий конкурс та прийняти рішення про виведення банку з ринку шляхом ліквідації банку з відшкодуванням з боку ФГВФО коштів за вкладками фізичних осіб у разі якщо:

- розмір зобов'язань банку перед пов'язаними особами перевищує 90 відсотків загальної суми зобов'язань банку;
- не менше 90 відсотків активів банку розміщені на тимчасово окупованій території та/або у зоні проведення антитерористичної операції;
- неможливо встановити контроль ФГВФО над банком та його активами відповідно до Закону Про систему гарантування вкладів фізичних осіб протягом трьох робочих днів після запровадження тимчасової адміністрації через судові рішення або інші обставини, які не залежать від ФГВФО;
- неможливо визначити місцезнаходження сервера банку або відомо, що він знаходиться на тимчасово окупованій території та/або у зоні проведення антитерористичної операції[1].

Отже, задля визначення найоптимальнішого способу виведення банку з ринку ФГВФО перш за все аналізується можливість проведення відкритого конкурсу щодо виведення неплатоспроможного банку з ринку – найважливішого фактора при прийнятті рішення щодо способу виведення, а також встановлюється попередня мінімальна ціна відповідно до методик визначених в нормативно-правових актах ФГВФО. В подальшому ФГВФО приймаються й аналізуються заявки та безпосередньо спроможність потенційних учасників приймати участь у відкритому конкурсі. Після цього ФГВФО обирає переможця конкурсу за критерієм найменшої витратності для себе – ключовий критерій при проведенні відкритого конкурсу. Метод, яким користується ФГВФО в процесі визначення оптимального варіанту виведення, а саме встановлення мінімальної ціни належить методом майнового, а саме метод накопичення активів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПОЛІТИКИ ВИВЕДЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ БАНКІВ З РИНКУ

2.1. Оцінка масштабів виведення неплатоспроможних банків з ринку

Фінансова криза 2014-2015 рр. ще раз підтвердила, що врегулювання неплатоспроможних банків та їхнє виведення з ринку є великою статтею витрат для країни, не враховуючи всю складність та неоднозначність даного процесу.

В Україні захист прав та інтересів вкладників банків здійснюється ФГВФО, створеним ще у 1998 р. Повноваження ФГВФО були істотно розширені Законом України №4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», прийнятим у лютому 2012 р. Відповідно до зазначеного закону ФГВФО отримав додаткові повноваження щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації неплатоспроможних банків, які раніше здійснювалися Національним банком України (далі – «НБУ»)[1].

Відповідно до Положення «Про виведення неплатоспроможного банку з ринку»[7]: виведення неплатоспроможного банку з ринку - заходи, які здійснює ФГВФО стосовно банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, щодо виведення його з ринку одним із способів, визначених статтею 39 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: закон України від 23.02.2012 № 4452-VI [1]» [7].

Взагалі криза у банківській системі України розпочалася ще у 2008-2009 роках. Згодом, з початком виснажливого збройного конфлікту на сході країни і анексією Криму, під тиском значних макроекономічних та політичних шоків проблеми банківської системи поступово призвели до системної банківської кризи 2014-2016 років.

Ліквідація банків ставала невідворотною через ризикову діяльність та погіршення їх фінпоказників, відмивання доходів і шахрайські операції задля

підвищення якості кредитного портфеля. Наприкінці 2014 року Валерія Гонтарева, на той час глава Національного банку України заявила, що НБУ розпочинає відновлювати довіру до банків і фінансової системи країни. В цей день в НБУ анонсували початок реального реформування – так зване «очищення банківської системи».

Саме 4 роки тому, коли банківська система налічувала близько 180 банків, розпочалося масове «очищення» банківського сектору нашої країни. Серед причин, що зумовили такі дії регулятора, слід виділити наступні:

- непрозора структура власності банків;
- незадовільна ділова репутація власників;
- звітність, що не відображає реального фінансового стану банку;
- необ'єктивні аудиторські висновки;
- втрата капіталу/ліквідності;
- шахрайські дії банків щодо відмивання та виведення коштів;
- проведення операцій, що заборонені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»;

- АТО/Крим[1].

Залежно від даних причин НБУ класифікував банки на такі види:

- банки, які займаються відмиванням коштів (такий банк конвертує безготівкові кошти у готівку, що в народі називають «обналом». Нерідко операції з «обналу» проводяться на мільйони чи навіть мільярди гривень. Така діяльність банку призводить до зменшення податкового навантаження на бізнес та розкрадання державних коштів)[16];

- анексовані (банки, які через агресію з боку Росії опинилися на окупованих територіях, втратили активи, клієнтів, підтримку власника і не змогли через це залишатися у системі)[16];

- «азартні гравці» є банками з ризиковою бізнес-моделлю, які, як правило, вели агресивну в певних сегментах банківської діяльності політику, але не були готовими до кризи та різкого відтоку коштів. У таких банків

зазвичай немає адекватних ресурсів для покриття втрат. Тому у періоди криз більшість «азартних гравців» не можуть виконати вимоги з капіталізації та залишають ринок[16].

Основними причинами виникнення проблемних кредитів в банках стали значна частка кредитів в іноземній валюті (в умовах девальвації гривні на 30% обслуговування кредитів стало надто дорогим і неочікуваним для позичальників, що не мали надходжень в іноземній валюті. Валютизація кредитів в середньому становила близько 50%) та складність ведення бізнесу або ж його згортання для корпоративних клієнтів та втрата роботи або переведення на меншу зарплату – для населення. Серед зовнішніх причин найважливішою є паніка вкладників (тільки за квітень – березень банківська система втратила до 12,5% депозитів), яка стала наслідком нестабільної економічної та політичної ситуації, а також військових дій. Серед внутрішніх причин – недотримання банківського законодавства (зокрема в частині протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом), некомпетентність керівництва, суттєве погіршення якості кредитного портфеля, вузька спеціалізація (обслуговування окремих ФПГ) тощо[17].

Проведення реформи національної системи гарантування вкладів (далі – СГВ) та прийняття Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»[1] від 2 жовтня 2012 року суттєво розширило функції ФГВФО, що призвело до вдосконалення інституційних засад його діяльності, наблизило вітчизняну ССД до світових стандартів ефективності.

Події, що сталися під час світової фінансової кризи 2008-2009 років свідчать про надзвичайну важливість завчасної розробки ефективних механізмів гарантування виплат за депозитами. Це обумовило потребу розробки пропозицій щодо функціонування СГВ, які б були загально прийнятими на світовому рівні.

В результаті співпраці міжнародних організацій у червні 2009 року набули чинності Основні принципи для ефективних систем страхування депозитів. Даний документ включає 18 принципів, що поєднані у 10 груп, а також надає пояснення та керівництво по їх застосуванню.

Зазначені принципи (Додаток А) відображають загальні підходи і напрями, що забезпечують ефективність практики захисту вкладів. В цілому українська ССД відповідає Основним принципам для ефективних систем страхування депозитів, що стали особливо актуальними в період очищення банківської системи, основними причинами якої слугували проблеми з транспарентністю банків, рейтингових агентств, а також загальноекономічні та воєнно-політичні причини.

Саме по собі «розкручування» кризи розпочалося з девальвації гривні, що спричинила суттєві труднощі в обслуговуванні валютних позик, і що стало однією з ключових причин зростання простроченої заборгованості. Питома вага прострочених кредитів у кредитному портфелі банків зростає із 7,7% на кінець 2013 р. до 37% на кінець вересня 2017 р., що перевищує в 3 рази найвище значення у 2008–2010 рр. – 11,2%. Фактично частка проблемних кредитів є значно більшою, оскільки до складу простроченої заборгованості не включено реструктуризовані кредити та заборгованість неплатоспроможних банків. Погіршення якості кредитів призвело до необхідності дорезервування, що склало за останні 4 роки більше 350 мільярдів гривень. Зростання проблемної заборгованості, некомпетентність та порушення менеджменту та власників банків призвели до збитковості банківського сектору. З лютого 2014 р. і впродовж 2015–2016 рр. діяльність банківського сектору була збитковою. Так, із січня 2014 р. по 1 березня 2017 р. з ринку виведено 87 банків, з яких: 81 – шляхом ліквідації; 1 – шляхом продажу інвестору; у 5 банках, що належать до категорії неплатоспроможних, діє тимчасова адміністрація (рис. 2.1). Переважна кількість банків, виведених з ринку, – банки з вітчизняним і номінально іноземним капіталом (ПАТ “Всеукраїнський акціонерний банк” (ПАТ “ВіЕйБі Банк”, ПАТ “КБ “Надра”, ПАТ “Банк Форум”, ПАТ “Банк “Київська Русь”, ПАТ “Західінкомбанк”, ПУАТ “Фідобанк”, ПАТ “Банк “Юнісон”, АТ “Дельта Банк”).

Відповідно до прес-релізу ФГВФО [48], станом на 01.04.2018 р. ним подано 4936 заяв до правоохоронних органів щодо виявлених під час роботи у неплатоспроможних банках фактів порушення законодавства на загальну суму 340,02 млрд грн. При цьому суб'єктами злочинів, які призвели до

порушень на найбільшу суму, є власники або керівники банків (403 заяви на суму 184,32 млрд грн). Це майже 40% від балансової вартості активів. Крім того, набула активного поширення практика відновлення діяльності ліквідованих банків за рішеннями судів (Додаток Б).

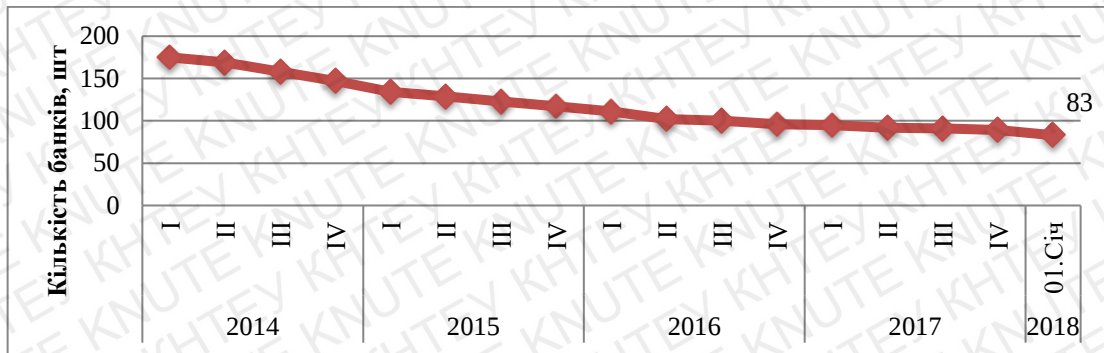

Рис. 2.1 Динаміка кількості банків в Україні протягом 2014-2017 рр.
(станом на 01.01), штук*

*Примітка: складено за джерелом [19]

Наведений перелік не є вичерпним, адже згідно із Законом України «Про доступ до судових рішень»[21], більшість оскаржених рішень НБУ про визнання банків неплатоспроможними не оприлюднюється, а ті матеріали справ, які є у відкритому доступі, містять посилання на прецедент для скасування постанов НБУ. Основою прийняття подібних рішень є застосування регулятором неправомірних по відношенню до банків дій, зокрема законодавчо визначеної процедури їх застосування (НБУ зобов'язаний надати банку 180 днів для відновлення платоспроможності і тільки після закінчення цього строку може визнавати його неплатоспроможним)[13] строків притягнення власників і топ-менеджерів банків до відповідальності та ін. Хоча законодавство досить неоднозначне при наданні повноважень НБУ визнавати банк неплатоспроможним. Воно, з одного боку, містить гарантії надання банку можливості привести його діяльність у відповідність до вимог законодавства у межах зазначеного строку, а з іншого, передбачаючи повноваження НБУ ухвалювати рішення про неплатоспроможність банку у будь-який строк до 180 днів, – їх нівелюють, тим самим надаючи потенційну можливість дочасного визнання банку неплатоспроможним, що створює додаткові ризики порушення

інтересів вкладників і кредиторів банку. Судова колегія у справі щодо законності ліквідації ПАТ “Український інноваційний банк” також звертає увагу, що така підстава визнання банку неплатоспроможним, як нездатність його учасників забезпечити рівень капіталізації, є необґрунтованою, оскільки НБУ не визначає, яким чином ним встановлено неспроможність безпосередньо учасників здійснити капіталізацію банку, що вказує на невмотивованість такого рішення НБУ[22].

Колегія суддів встановлює, що в матеріалах справи щодо законності ліквідації ПАТ “Банк “Київська Русь” про фінансові показники банку відсутні будь-які докази щодо порядку здійснення моніторингу, його періодичності, повноти, правильності та об’єктивності даних, законності способу отримання таких даних, вірності показників[23].

Частими є і позови банків до судів, які стосуються бездіяльності НБУ, що потягла за собою ліквідацію банку. Серед них позов ПАТ “Брокбізнесбанк”[24], де суд визнав протиправною бездіяльність НБУ з 01.07.2011 р. по 28.02.2014 р., оскільки не вжив належних заходів щодо забезпечення захисту законних інтересів вкладників і кредиторів для безпеки збереження коштів на банківських рахунках, що призвело до порушення строків проведення інспекційної планової перевірки (не рідше ніж 1 раз на 36 місяців); з листопада 2013 р. по лютий 2014 р., оскільки не вжив адекватних, негайних і рішучих дій, не ухвалив своєчасно рішення про застосування адекватного заходу впливу до ПАТ “Брокбізнесбанк” на підставі проведеної перевірки та складеного Звіту про інспектування та встановленої рейтингової оцінки за системою CAMELSO, що призвело до стійкої фінансової неплатоспроможності ПАТ “Брокбізнесбанк”; провів операції репо без перевірки платоспроможності; не здійснив планової виїзної перевірки ПАТ “Брокбізнесбанк” у період до 28.02.2014 р. з питань фінансового моніторингу протягом понад 2 роки [24].

Тож на даному етапі так звана «очистка» банківської системи, де-юре, закінчена і вся робота відповідальних органів направлена на доведення практичних аспектів виведення до їх логічного завершення. Щоб краще оцінити масштаби цієї реформи, її краще порівнювати з іншими реформами

країн, що при виході з СРСР мали рівні з Україною можливості або ж мають подібний устрій (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Порівняння масштабів зміни кількості банків внаслідок реформ
банківського сектору різних країн***

Країна	Причини реформи	Кількість банків до початку реформи, од	Кількість банків наприкінці реформи, од	Відсотковий вираз зміни кількості банків, %
1	2	3	4	5
Україна	згорання кредитування, суттєве погіршення якості кредитних портфелів, скорочення власного капіталу та збиткова діяльність.	175	83	-52,6
Польща	«погані кредити» в кредитних портфелях банків; надмірна секторна сегментація діяльності банків, внаслідок якої погіршення фінансового стану підприємств певної галузі призводило до появи проблем платоспроможності та ліквідності у банках (аграрний сектор — кооперативні банки); концентрація банків як наслідок конкурентної боротьби в банківській сфері та лібералізації доступу іноземних банків; посилення регулюючих норм банківської діяльності; проблеми, пов'язані з неефективним внутрішнім банківським менеджментом	1481	664	-55,2
Болгарія	наявність та зростання прострочених («поганих») кредитів у їх кредитних портфелях та недосконалий менеджмент банків.	67	28	-58,2
Латвія	скорочення можливостей латвійських банків обслуговувати зовнішньоторговельні операції між країнами Сходу і Заходу та отримувати високі прибутки за рахунок різниці в цінах.	31	12	-61,3
Естонія	банки цієї країни були тісно пов'язані з функціонуванням російських банків	20	4	-80
Румунія	несформована система банківського регулювання і нагляду на першому етапі становлення банківської системи; недосконалість систем обліку і звітності, які не відображали реальної картини фінансового стану банків; несформованість системи правового регулювання і банківського менеджменту.	30	23	-23,3

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5
Чехія	формування у ході масової приватизації системи перехресної власності банківського і підприємницького секторів, а також належність провідних банків державі	55	36	-34,5
Угорщина	«погані кредити» в кредитних портфелях банків; надмірна секторна сегментація діяльності банків, внаслідок якої погіршення фінансового стану підприємств певної галузі призводило до появи проблем платоспроможності та ліквідності у банках (аграрний сектор — кооперативні банки); концентрація банків як наслідок конкурентної боротьби в банківській сфері та лібералізації доступу іноземних банків; посилення регулюючих норм банківської діяльності; проблеми, пов'язані з неефективним внутрішнім банківським менеджментом	26	13	-50
Литва	несформована система банківського регулювання і нагляду на першому етапі становлення банківської системи; недосконалість систем обліку і звітності, які не відображали реальної картини фінансового стану банків; несформованість системи правового регулювання і банківського менеджменту.	26	5	-80,8
Хорватія	наявність та зростання прострочених («поганих») кредитів у їх кредитних портфелях та недосконалий менеджмент банків.	53	43	-18,9

*Примітка: складено автором за джерелами [25-47]

Як можемо бачити з вищенаведеної таблиці масштаби виведення банків з ринку в середньому по наведеним країнам становили 51,5%, показник України незначно перевищує дане значення. До переліку аналізованих країн увійшли Польща, Болгарія та Латвія. Критеріями відбору слугували кількісні

та відносні показники скорочення кількості банків та їх причини з табл. 2.1. Також між ФГВФО (Україна) та Фондом банківських гарантій (Польща) Меморандум про взаєморозуміння та співпрацю від 25 березня 2011 року, що свідчить про активну співпрацю та можливість переймання досвіду з його адаптацією до економічних реалій України. Аналогічний Меморандум був підписаний між Україною та Болгарією 20 жовтня 2011 року. Латвія була обрана через аналогічну українській реформу банківської системи, що почалася в 2017- му році.

На нижченаведеному рисунку можемо бачити динаміку кількості установ, що займаються банківською діяльністю в Польщі, Болгарії, Латвії та Україні (див. рис. 2.2.)

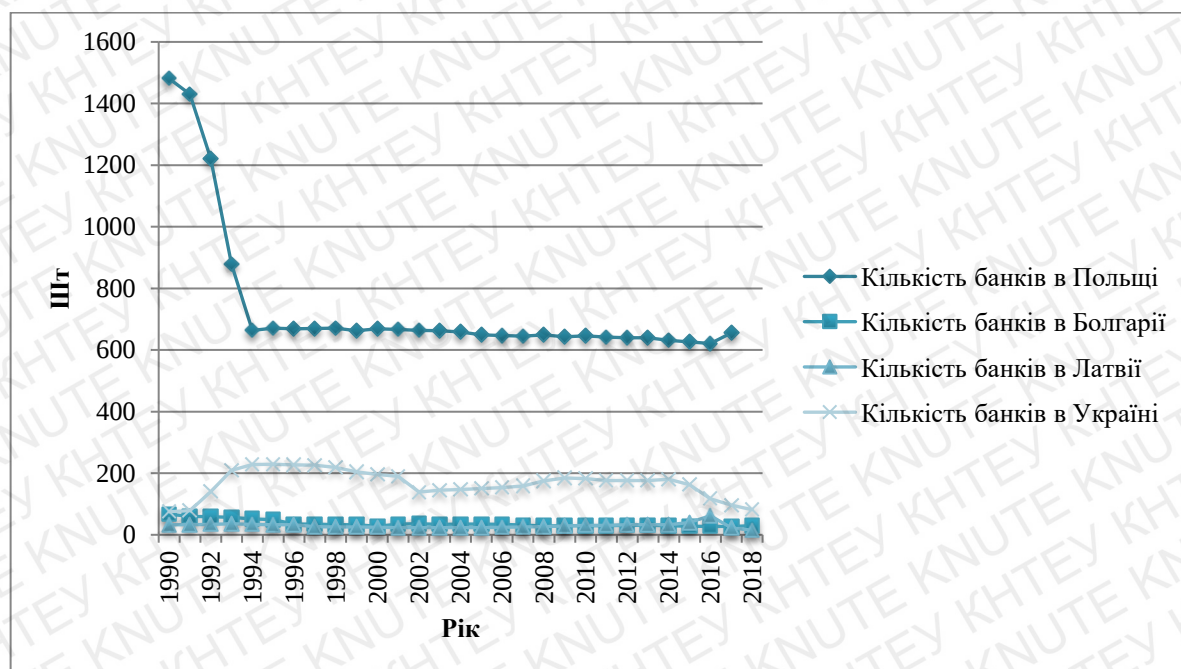

Рис.2.2 Динаміка кількості установ, що займаються банківською діяльністю в Польщі, Болгарії, Латвії та Україні з 1990 року до 2018 року, штук*

*Примітка: складено автором за таблицею 2.1

Відповідно до вищенаведеного рисунку та додатку В бачимо більш цілісну картину проведених банківських реформ в обраних країнах. Відносно всіх трьох країн спостерігаємо різке зменшення кількості банків, вже з першого року впровадження реформи, проте найбільші коливання все-таки

притаманні Польщі за рахунок значного обсягу та диференціації установ, що займаються банківською діяльністю. В першу чергу за реформи в Польщі були виведені установи, орієнтовані на аграрний сектор економіки країни, в цілому за перший рік реформи банківського сектору було виведено близько 400 установ. В контексті подолання банківської паніки та постреформеного періоду в банківському секторі країни досвід Польщі може слугувати гарною альтернативою для застосування в українських реаліях післяреформеного періоду. Досвід Болгарії вже активно адаптується в рамках співпраці з Україною, проте в практиці даної країни відносно подолання наслідків реформи є ще багато аспектів, які доцільно було б використати для національної економіки.

Латвія була обрана більшою частиною для актуального порівняння в світлі недавно розпочатої реформи, що передбачала виведення банків з ринку.

Відносно динаміки виведення банків з ринку найбільш подібним до українського є досвід Болгарії, у якої даний процес відбувався більш поступово порівняно з Польщею та Латвією, у яких скорочення в перший рік реформи склало близько третини всієї банківської системи.

Отже, підсумком цього пункту стало визначення конкретних причин реформи в банківському секторі, розгляд особливостей української політики «очищення» та визначення країн, банківські реформи яких максимально наближені до української, для використання їх досвіду постреформеного відновлення, як банківської системи, так і економіки в цілому.

2.2. Дослідження механізму виведення з ринку банку АТ «БАНК «ТАВРИКА»

В даному параграфі автором розглядається механізм виведення банку з ринку. Для кращого розуміння, наочності та практичності було вирішено проаналізувати процес ліквідації конкретного банку. За основу при виборі банку бралися наступні критерії:

- процес ліквідації банку має бути завершений на момент написання випускної кваліфікаційної роботи задля можливості дослідження

всіх етапів ліквідаційного процесу, а також для можливості проведення пост ліквідаційного аналізу для оцінки ефективності конкретного механізму виведення для банку;

- визнання банку неплатоспроможним та початок процедури виведення банку з ринку мало відбуватися не пізніше дати, коли вступили в силу Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» N4452-VI [1] від 23.02.2012, Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку від 05.07.2012 № 2[7] та інших нормативно-правових актів, що регламентували «новий підхід до роботи з неплатоспроможними банками»;
- доступ до інформації відносно процедури ліквідації банку та кількість такої інформації мають бути релевантними для проведення дослідження та аналізу результатів проведення такої ліквідації.

Отже, відповідно до вищезазначених критеріїв для дослідження був обраний АТ «Банк «Таврика», який був одним з двох перших банків, що ліквідувалися відповідно до нового законодавства та ліквідація якого була остаточно завершена 20 березня 2018 року. Як відомо, акціонером банку, який прямо і побічно володів 10% і більше статутного капіталу банку на кінець звітного 2011 року, був Анатолій Кобець. Разом з тим, за даними ЗМІ, фактичним власником фінустанови був Сергій Цюпко - власник "Київського ювелірного заводу": у 2000 році він став одним з акціонерів банку, в 2001-2002 роках очолив наглядову раду АБ "Таврика".

Серйозні проблеми в банку почалися вже наприкінці листопада 2012 року, коли Національний банк України заблокував у банку «Таврика» 3 мільярди депозитів, як наслідок майже одразу з банку було виведено за кордон близько 2 млрд. гривень, що належали вкладникам банку, з них лише 4 мільйони грн.. вдалось затримати. З 10 грудня банк ввів добові ліміти на видачу готівки за своїми платіжними картками.

Відповідно до загального механізму виведення банку (рис.1.1), автором було визначено етапи виведення банку «Таврика» з урахуванням всіх особливостей процесу його ліквідації та побудовано відповідну схему (див додаток Д). Тож першим етапом є визнання банку проблемним.

Відповідно затвердженій законодавчо процедури виведення банків з ринку, Національний банк України 20 грудня 2012 року визнав банк «Таврика» проблемним і 21-го грудня в банк була введена тимчасова адміністрація строком на 3 місяці, проте виплати почалися лише 18 січня 2013 року (див. додаток Г). Відповідне рішення було прийняте "у зв'язку із втратою ліквідності, невідповідності діяльності вимогам банківського законодавства України та з метою захисту інтересів вкладників та інших кредиторів ПАТ "Банк "Таврика"[49]. За час дії тимчасової адміністрації в банку стан останнього лише погіршився через банківську паніку, що виникла на фоні визнання банку проблемним, тому 20. 03.2013 р., через три місяці після визнання банку проблемним, Національний банк визнає Банк «Таврика» неплатоспроможним. Відповідно до прийнятого плану врегулювання для АТ «Банк «Таврика» найоптимальнішим був визначений спосіб виведення банку з ринку з відшкодуванням з боку ФГВФО коштів за вкладами фізичних осіб. Відповідно до законодавства України про виведення неплатоспроможного банку з ринку ФГВФО було подано до НБУ пропозицію про прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку. Національним банком України було визнано неплатоспроможним АТ «Банк «Таврика» та розміщено відповідне повідомлення в Газеті «Голос України» № 57 (5557) від 26.03.2013 року, відповідно до якого розпочиналася ліквідація банку та був призначений ліквідатор - Наталія Соловйова[50].

27 березня ФГВФО гарантування вкладів фізичних осіб розпочав виплату відшкодування коштів за вкладами всім вкладникам, незалежно від дати закінчення договору. Задоволення вимог кредиторів здійснювалося у черговості, передбаченою статтею 52 Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб":

- 1) зобов'язання, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян[1];
- 2) грошові вимоги щодо заробітної плати, що виникли із зобов'язань банку перед працівниками до прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку[1];

- 3) вимоги ФГВФО, що виникли у випадках, визначених цим Законом, у тому числі щодо повернення цільової позики банку, наданої протягом здійснення тимчасової адміністрації з метою забезпечення виплат відповідно до пункту 1 частини шостої статті 36 Закону [1] та щодо покриття витрат ФГВФО, передбачених у пункті 17 частини п'ятої статті 12 Закону [1];
- 4) вимоги вкладників - фізичних осіб у частині, що перевищує суму, виплачену ФГВФО [1];
- 5) вимоги Національного банку України, що виникли в результаті зниження вартості застави, наданої для забезпечення кредитів рефінансування[1];
- 6) вимоги фізичних осіб, платежі яких або платежі на ім'я яких заблоковано (крім фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності)[1];
- 7) інші вимоги, крім вимог за субординованим боргом[1];
- 8) вимоги за субординованим боргом [1].

Відповідно до звітності ФГВФО можемо проаналізувати процес стягнення боргових зобов'язань та відповідно розрахунків по заборгованості самого банку(див додаток В)

Оскільки оприлюднення звітів про діяльність ФГВФО стосовно ліквідації банку «Таврика» розпочалося лише з березня 2015 року, тобто вже після 2,5 років з моменту визнання банку неплатоспроможним, то з таблиці ми можемо лише спостерігати більшою частиною підсумки проведеної ФГВФО роботи по стягненню заборгованості та виплати вкладникам банку суми їх вкладів відповідно до нормативно-правової бази. По суті ФГВФО виплатив гарантовану всім хто звернувся до нього, 0,3% вкладників так і не подали заяви про відшкодування суми вкладів до ФГВФО. Проте, виплачена ФГВФО сума в 1823 млн. грн. далеко не повністю була отримана від реалізації майна та прав вимог банку. Відповідно до звіту ФГВФО гарантування вкладів фізичних осіб: «Попри те, що «на папері» вартість активів, включених до ліквідаційної маси – так звана балансова вартість – складала 4 144,8 млн грн, оціночна вартість активів була визначена сертифікованими суб'єктами оціночної діяльності у 45 разів меншою – лише 90,4 млн грн, із них понад 35,3 млн грн – високоліквідні активи, як-то

грошові кошти в касі, на накопичувальному рахунку НБУ тощо. Оціночна вартість решти активів (кредитів фізичних та юридичних осіб, основних засобів, дебіторської заборгованості та ін), які у бухгалтерській документації коштували 4 109,5 млн грн, – складала 55,1 млн грн. При цьому, у рамках ліквідаційної процедури надходження до банку склали 65,0 млн грн, у т. ч. від продажу активів отримано 34,6 млн грн, від погашення кредитної та іншої заборгованості – 29,5 млн грн.» [51].

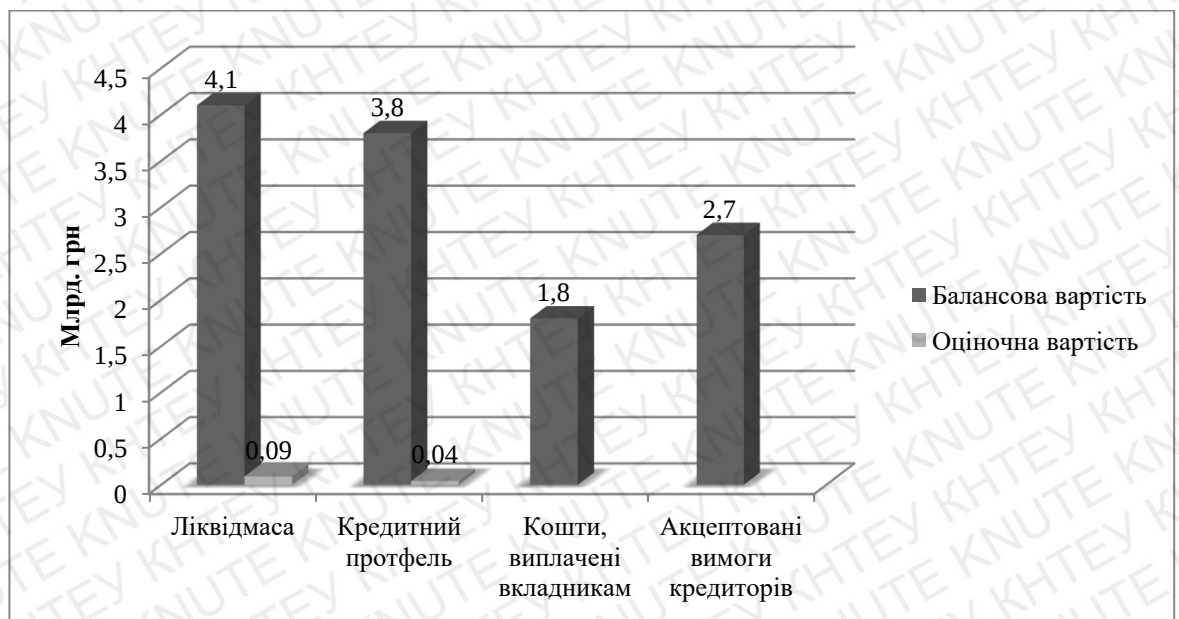

Рис. 2.3 Порівняння балансової вартості активів та їх оціночної вартості АТ «БАНК «ТАВРИКА» станом на 26.06.2017 р, млрд. грн.*

*Примітка: складено за джерелом [48]

Так як продаж активів банку відбувався відповідно до законодавства через проведення відкритих торгів (аукціонів), то важливим аспектом при аналізі виведення банку є дослідження ефективності проведення таких торгів для отримання коштів для виплат вкладникам та кредиторам банку.

За даними на сайті ФГВФО[48] та офіційного сайту банку АТ «Банк «Таврика»[50] ФГВФО було проведено близько 60 відкритих торгів та 3-ох голландських аукціонів з продажу активів банку «Таврика». Серед офіційних повідомлень про результати проведення відкритих торгів (аукціонів) на офіційному сайті ФГВФО [48] (див додатки Е та Д) було знайдено лише два

повідомлення, які свідчили про продаж активів банку. У першому випадку (див додаток Г) сума продажу перевищила стартову суму лоту на 10 тисяч гривень, а в іншому звіті говорилося про продаж досить значного комплексу активів за ціною в 10 разів менше, ніж стартова. В інших випадках в представлених звітах говорилось про визнання торгів такими, що не відбулися.

Отже, на прикладі реалізації активів банку «Таврика» можемо спостерігати основні проблеми, з якими зіштовхувався ФГВФО. В першу чергу складнощі були пов'язані з якістю активів. Як було відображено на рис.2.3 балансова вартість активів «Таврики» була завищена в 45 разів. А враховуючи, що під цю суму активів були залучені депозити, які потім мали компенсуватися, приходимо до висновку, що банк «Таврика» в останній час своєї діяльності працював за принципом «пилососа», тобто намагався залучити якомога більше коштів громадян і потім (як і було зроблено) просто вивести ці гроші з банку і втекти від відповідальності. Натомість вирішення проблем з виплатою коштів громадянам після оголошення банку неплатоспроможним лягло на плечі ФГВФО.

Для прикладу «накручування» ціни застави можна навести ситуацію з оцінкою та переоцінкою вартості картин, що були в заставі по кредиту, що була взята з матеріалів звіту ФГВФО в їх офіційному прес-релізі[51]: «Забезпеченням за кредитами, виданими пов'язаним з АТ «Банк «Таврика» особам, виступили картини, вартість яких у бухгалтерській документації банку була у сотні разів вищою від реальної ціни. Крім того, проводилась заміна застави за вже виданими раніше позиками. Із забезпечення виводились об'єкти нерухомості, натомість, передавався пакет акцій Київського ювелірного заводу без проведення оцінки.

Картини оцінили у 5,4 млрд грн, а через рік переоцінили у 9 млрд грн. Вони були передані у забезпечення кредитів пов'язаним особам на загальну суму 4,3 млрд грн. Позики не обслуговувались, тому уповноважена особа ФГВФО звернулась до суду з метою отримати звернення стягнення на заставлене майно[51].

У рамках судового процесу була здійснена ще одна оцінка творів мистецтва, на цей раз, вже державною експертною установою. Її результат – вартість картин оцінена у 16,3 млн грн. ТОВ «Музей сучасного образотворчого мистецтва», який на той час був власником колекції, оголосило про своє банкрутство. В рамках процедури банкрутства картини й були продані відповідно до останньої оцінки. В рахунок компенсації за видані більш ніж 4 млрд грн кредитів банк «Таврика» отримав суму в 263 рази меншу»[51].

Загалом ліквідація банку тривала близько 5 років. Впродовж цих років у межах виплати гарантованого відшкодування вкладниками банку отримано 1 823,64 млн грн, або ж 99,7% від загальної гарантованої суми. Решта вкладників не звернулась за отриманням коштів. Станом на 20.03.2018 нереалізованих активів (у межах ліквідаційної процедури) у банку не залишилось, усі можливі заходи, передбачені статтею 51 Закону « Про ФГВФО»[1], з метою задоволення вимог кредиторів здійснені. Загальна сума незадоволених вимог кредиторів до банку становить 2 679,89 млн грн, які у зв'язку з недостатністю майна банку, згідно з приписами статті 52 Закону вважаються погашеними.

До відома: 19 березня 2018 року рішенням виконавчої дирекції ФГВФО було затверджено ліквідаційний баланс та звіт про завершення ліквідації АТ «БАНК «ТАВРИКА». На дату завершення ліквідаційної процедури усі структурні одиниці, у т. ч. головний офіс та відділення банку, закриті. Цінні папери в портфелі банку, нематеріальні активи, основні засоби та матеріальні цінності в АТ «БАНК «ТАВРИКА» – відсутні. Залишки коштів на накопичувальному рахунку та готівки у касі банку на дату складання балансу дорівнюють нулю.

2.3 Оцінка результативності політики ФГВФО щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку

Взагалі, при оцінці результативності будь-якої діяльності першим і найважчим є визначення критеріїв, по яким буде здійснюватись аналіз, адже

кожна діяльність або навіть кожен окремий випадок має оцінюватися за індивідуальним підходом. До того ж для проведення оцінки конкретної діяльності у аналітика повинна бути вся інформація відносно того чи іншого об'єкта оцінки. Зважаючи на наявність у відкритому доступі лише незначної кількості інформації, необхідної для проведення якісного аналізу, відносно діяльності ФГВФО, аналіз проведений автором та його результати лише частково характеризувати діяльність органу.

В першу чергу при оцінці результативності слід брати до уваги «відправну точку», тобто стан банків на момент визнання їх неплатоспроможними. Це дозволить зрозуміти з чим вимушений працювати ФГВФО та з якими проблемами йому доводиться стикатися під час виведення банку з ринку. Тому автором було здійснено вибірку та проаналізовано стан банків напередодні введення до банків тимчасової адміністрації. Для прикладу проаналізуємо стан звітності декількох з них (див додатки Ж та И).

Розглянемо для прикладу банк КБ «Фінансова ініціатива», що був визнаний неплатоспроможним 23 червня 2015 року. За рік до банкрутства банку за даними НБУ він надав «Фінансовій ініціативі» рефінансування строком на понад 30 днів на суму більше 8,3 млрд грн (один з найвищих показників у банківській системі). З цієї суми майже половина – 4 млрд грн. – це стабкредити. Конкретно про використання цих коштів дані відсутні у відкритому доступі, проте в 2014 році банк «Фінансова ініціатива» різко збільшив кредитний портфель в агросфері (з 3,62 млрд грн до 6,73 млрд грн, при тому, що на початок 2014 року рівень валютизації позик юрособам був невисоким - біля 11%), тоді як по іншим галузям він переважно скорочувався (див додаток Ж). А зважаючи на сферу діяльності власника банку «Фінансова ініціатива» - О.Бахматюка (агросфера), можемо зробити висновок про напрямок руху коштів НБУ, що були надані на рефінансування банку.

Також, спостерігається цікавий факт відносно обсягу власного капіталу, який за останні періоди має від'ємне значення. Тобто вже після визнання банку неплатоспроможним у звітності почали відображатися збитки, що складали близько 30% пасивів (див Додаток И). Досить мало ймовірно, що збитки таких масштабів могли виникнути за 3 місяці, з чого можемо зробити

висновок про приховування реальної ситуації в банку через не відображення реальних даних у фінансовій звітності, тобто її підробку.

Відносно банку «Капітал» бачимо наступну ситуацію: напередодні банкрутства банк збільшив частку кредитів та інших активів за рахунок видачі кредитів, що в контексті проблемності банку виступає досить підозрілим фактом(див додатки Ж та И). Також банк вже за рік до банкрутства вже почав виводити власні кошти з рахунків в інших банках, що пояснюється спробами подолати кризу в банку власними силами.

Щодо банку «Гефест», то цей банк представляє собою досить дивну картину: по-перше за рік до банкрутства банку ним було видано суттєву суму кредитів, яких через пів року вже не відображалося у звітності, а більше 80% активів банку складав відстрочений податковий актив (див додатки Ж та И). Тут також можемо зробити висновок про кредитування пов'язаних осіб та виведення коштів через них.

Отже, як бачимо після визнання банку неплатоспроможним ФГВФО отримує найчастіше «голі залишки» замість активів, що фігурують у звітності, а також панікуючих вкладників банку, які намагаються будь що забрати свої кошти зі збанкрутілого банку. І тут вже починається довгий процес ліквідації, який включає переоцінку активів, що досить часто показує накручування вартості в «х» разів, намагання реалізувати майно та активи банку для отримання хоч мінімальної суми коштів для компенсації вкладникам.

Відповідно за останній час спостерігається ситуація, коли ФГВФО сплачує вкладникам суму в 7 разів більшу, ніж акумульована ним за рахунок реалізації майна та активів банків.(див Додаток К)

Також автором на основі Додатку К було розраховано показники діяльності ФГВФО за місяць (див додаток Р). Як показали підрахунки найчастіше кошти від реалізації активів банків надходили на початку кварталу і за їх рахунок робилися виплати на протязі всього кварталу, проте не завжди цих коштів вистачало на покриття всіх виплат, якраз тоді необхідні суми виплачувалися за рахунок державного бюджету.

Виходячи з того факту, що виплати на початку ліквідаційної процедури кожного банку здійснювалися за рахунок коштів держбюджету, адже кошти від реалізації активів банків надходили згодом, а заяви від вкладників банку поступали майже одразу, автором було проведено кореляційний аналіз для виявлення залежності між динамікою кількості банків, макроекономічними показниками та деякими показниками банківської системи.(див додаток П)

В результаті проведеного кореляційного аналізу було виявлено три найбільш взаємозалежних показники: по-перше, кількість банків та обсяг депозитів по банківській системі, по-друге, кількість банків та реальний ВВП, по-третє, кількість банків та витрати державного бюджету.

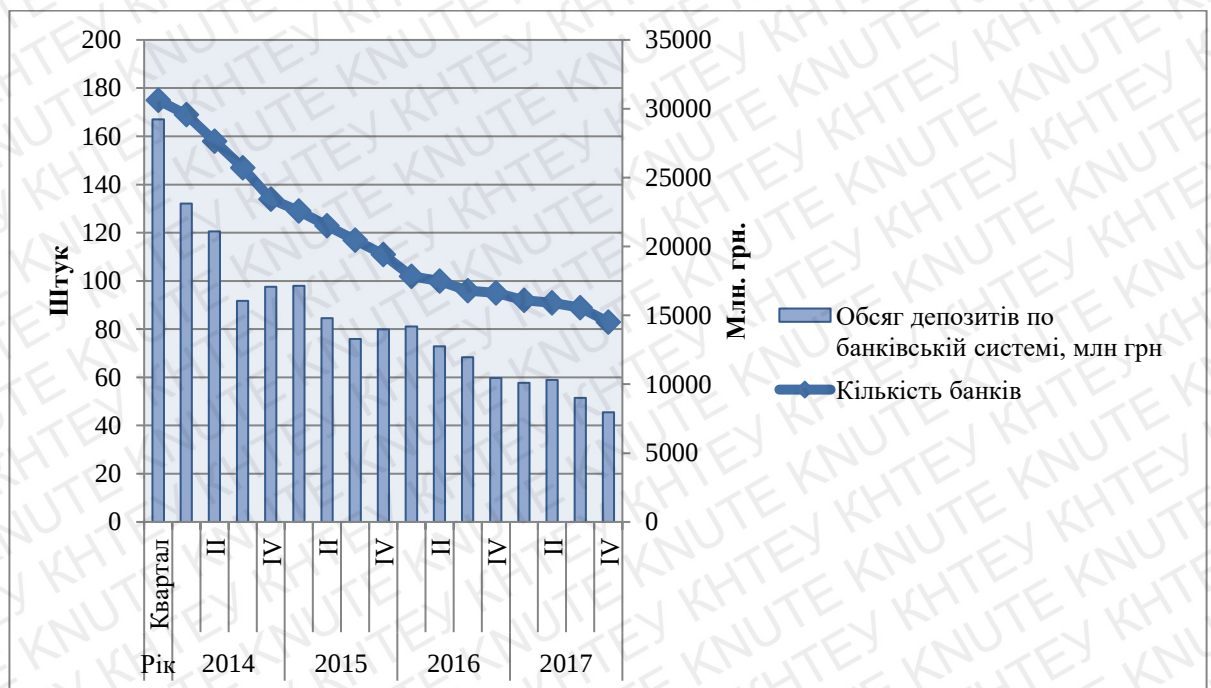

Рис.2.4. Динаміка кількості банків та обсягу депозитів в банківській системі за 2014-2017 роки*

*Примітка: складено автором на основі таблиці 2.2

Хотілося б зупинитися на кожному показнику окремо. Отже, взаємозалежність між кількістю банків в банківській системі та обсягом депозитів пояснюється в першу чергу скороченням кількості банків. Проте, якщо б проблема була лише в скороченні кількості банків, то відповідно вкладники неплатоспроможних банків після отримання своїх коштів

вкладали б їх в інший банк. А ми на рисунку 2.4. спостерігаємо ситуацію, коли обсяг депозитів зменшується швидшими темпами ніж кількість банків. Отже, це наштовхує нас на висновок, що сама політика очищення банківської системи виступила активатором збільшення недовіри до банківської системи, як способу зберігання та примноження коштів.

Відносно взаємозалежності кількості банків та реального ВВП варто зауважити, що цей зв'язок не є прямим. Відповідно до даних статистики щодо інвестиційних процесів в нашій країні помітні тенденції щодо зміни вектору інвестування з фінансової сфери в сектор реальної економіки. Така зміна напрямків інвестування зумовлена все тією ж політикою очищення банківської сфери. Відповідно при активізації інвестиційного процесу в галузі виробництва почав активно зростати валовий внутрішній продукт, що в принципі є позитивним показником, проте для такого твердження необхідно проводити додатковий аналіз відповідно конкретно по показнику ВВП.

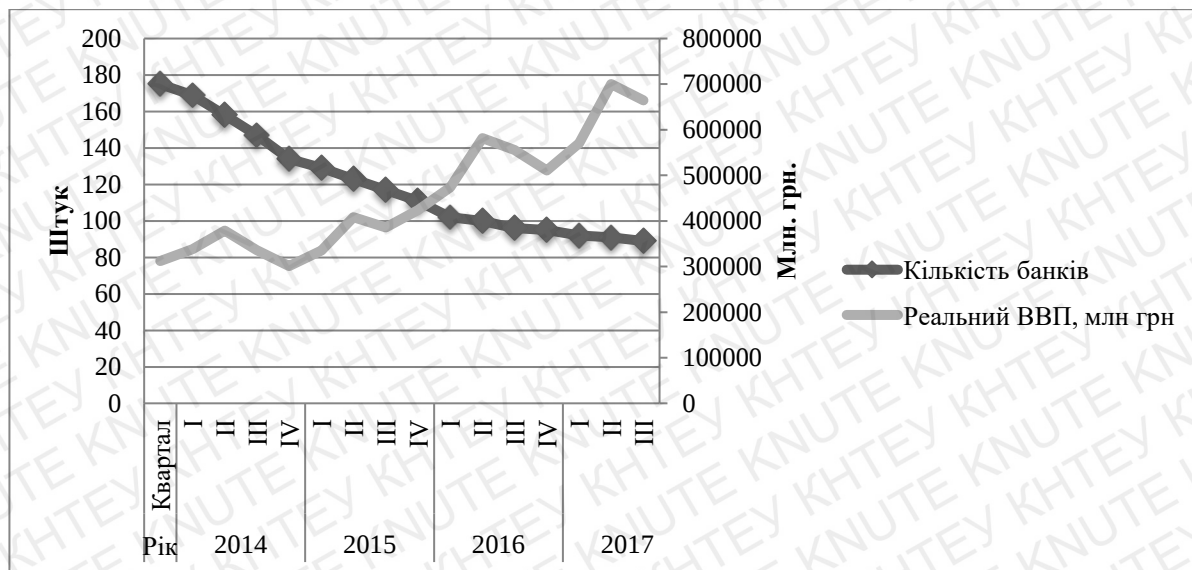

Рис.2.5. Динаміка кількості банків та реального ВВП за 2014-2017 роки*

*Примітка: складено автором за табл.. 2.2

І також показником, що відповідно до проведеного аналізу сильно корелює з кількістю банків в Україні є витрати державного бюджету. Як було

згадано вище при виведенні банку з ринку перший час поки активи банку не реалізовані, а виплачувати гроші вкладникам банків у стадії ліквідації необхідно, ФГВФО проводить виплати використовуючи гроші з державного бюджету. Тобто таке активне очищення банківської системи досить суттєво збільшує і так немалий дефіцит Бюджету. Тому цей фактор має також бути врахований при розробці шляхів удосконалення політики виведення банків з ринку в майбутньому.

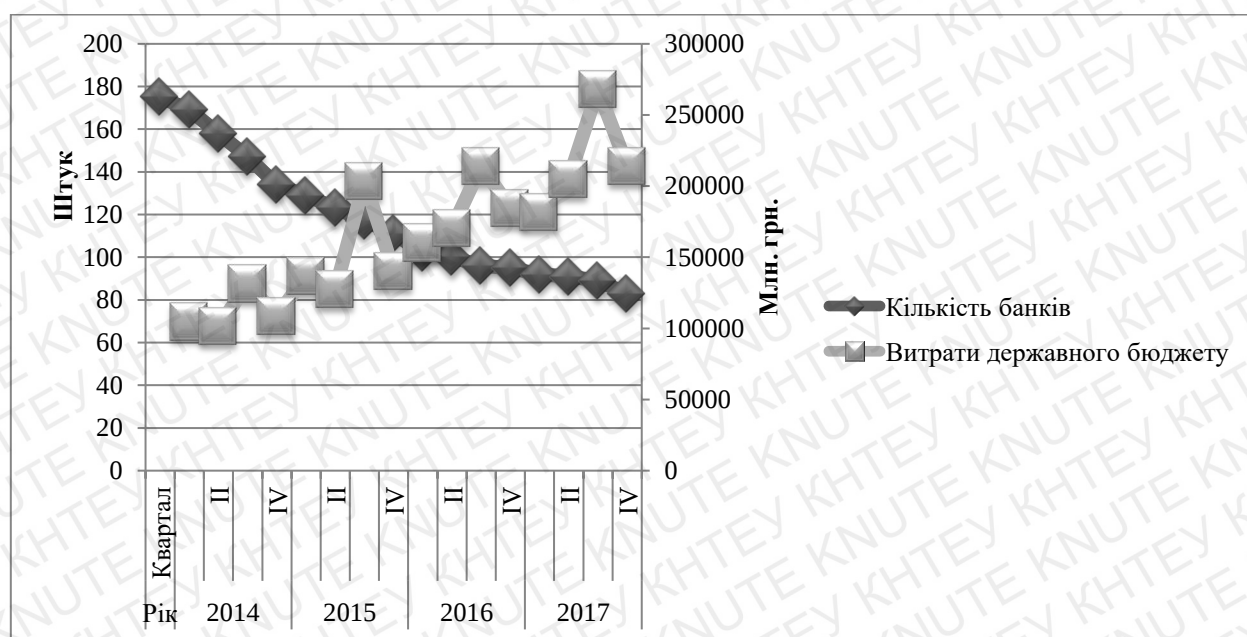

Рис.2.6. Динаміка кількості банків та обсягу витрат державного бюджету за 2014-2017 роки*

*Примітка: складено автором за табл. 2.2.

Поряд з тим варто також приділити увагу таким важливим показникам банківської системи як ліквідність, показник фінансової безпеки банківського сектору та прибутковості банківської системи.

Автором був розрахований інтегральний індекс фінансової безпеки банківської системи (див. додаток М) та визначений коефіцієнт кореляції (0,66), який свідчить про помітний вплив скорочення кількості банків в країні на фінансову безпеку банківського сектору (рис 2.7)

На рис. 2.7 бачимо, що показник фінансової безпеки банківського сектору впродовж періоду виведення банків мав спадну тенденцію, особливо

коли за період 2016 року вивели значну кількість банків, що призвело до значного спаду індексу в 2017 році. Така ситуація була зумовлена тим, що більшість виведених банків були національними, це і призвело до збільшення частки іноземних банків в банківській системі, що не є позитивним для будь-якої економіки через збільшення залежності національної банківської системи від іноземних.

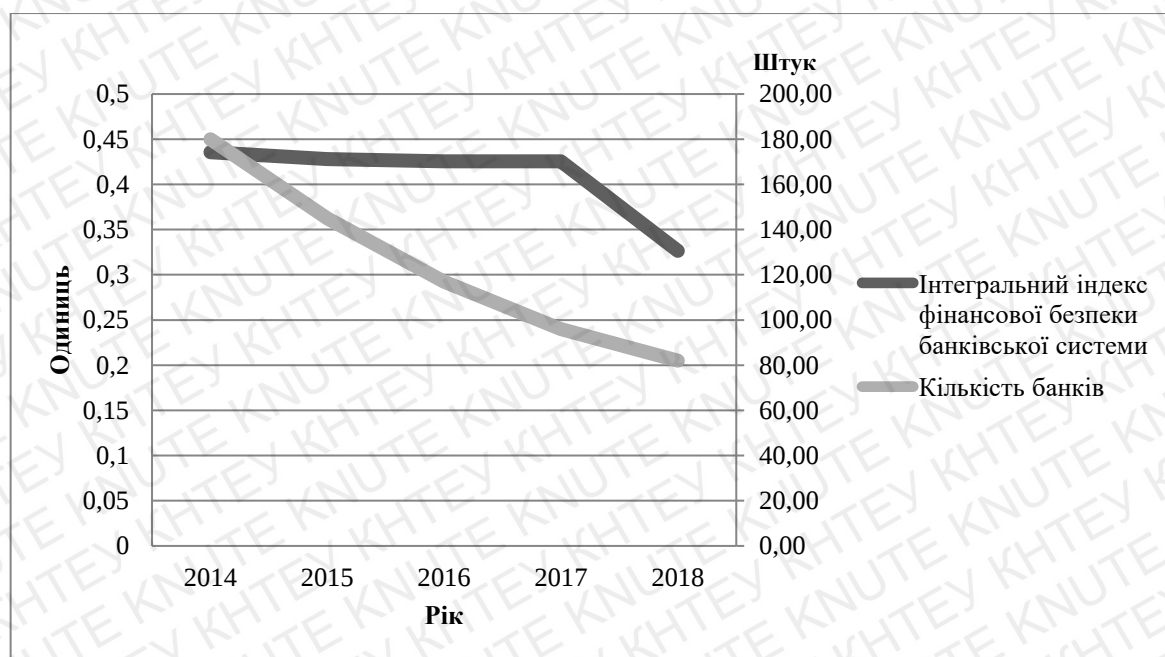

Рис. 2.7 Динаміка кількості банків та інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи України за 2014-2018 рр.
(станом на 01.01)*

*Примітка: складено автором за додатком Н

Наступним пунктом аналізувалася залежність банківської ліквідності та прибутковості від їх кількості в системі (рис. 2.8)

Як можемо бачити на вищенаведеному рисунку 2.8 ліквідність банківської системи зростає впродовж періоду очищення банківської системи (коефіцієнт кореляції між показниками становить $-0,88$), що з одного боку здається позитивною тенденцією, проте значне перевищення показника поточної ліквідності нормативного значення більше, ніж в два рази говорить про явище надлишкової ліквідності, що також є негативним для банківського сектору.

Також автором було розглянуто залежність між кількістю банків та їх прибутковістю (рис. 2.9)

Як основний показник прибутковості був взятий фінансовий результат банківського сектору, що досить суттєво залежить від кількості банків (коефіцієнт кореляції становить 0,67) та за період очищення банківської системи показував лише негативні значення, проте варто зауважити, що збитковість сектору значно скоротилася за 2017 рік і початок 2018 року була в 8 разів меншою ніж в попередньому році.

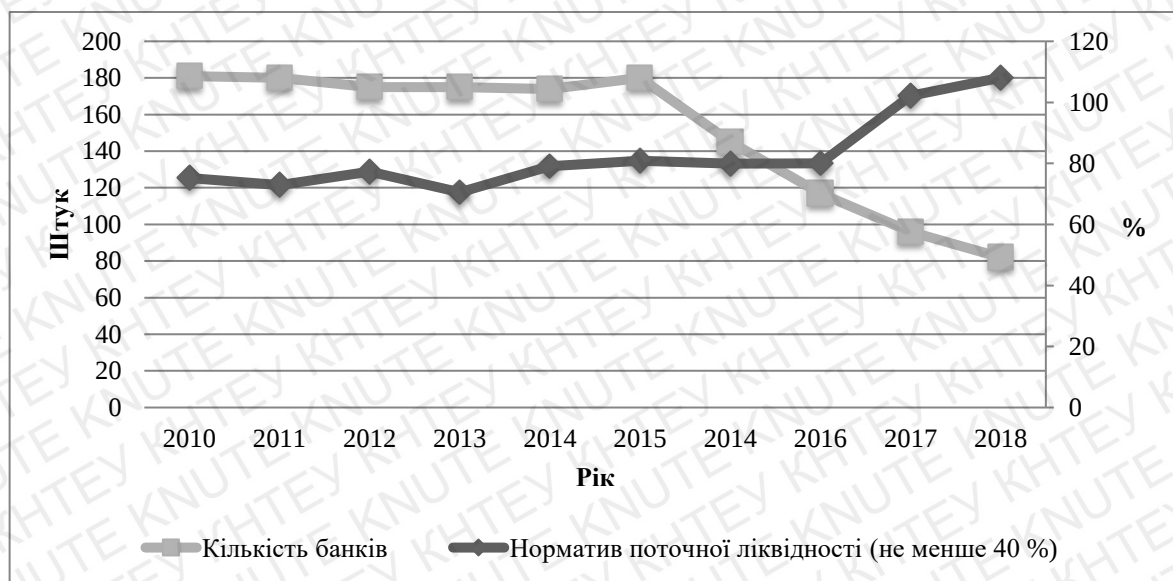

Рис. 2.8. Динаміка кількості банків та нормативу поточної ліквідності банківської системи за 2010-2018рр (дані станом на 01.01 кожного року)*

*Примітка: складено автором за додатком Н

На думку автора збитковість банківської системи є короткостроковим наслідком виведення і в майбутньому даний показник має нормалізуватися внаслідок проведених реформ.

Отже, що ми отримали в підсумку аналізу ефективності політики ФГВФО: по суті, назвати роботу ФГВФО ефективною не можна, адже в кінцевому підсумку проблеми згенеровані під час виведення банків з ринку просто переносяться на інші сфери економіки, а не вирішуються. При цьому страждає і банківська сфера, що «придбала» собі проблеми на майбутній

довгостроковий період не тільки у фінансовому плані, а і в контексті зміни відношення громадян.

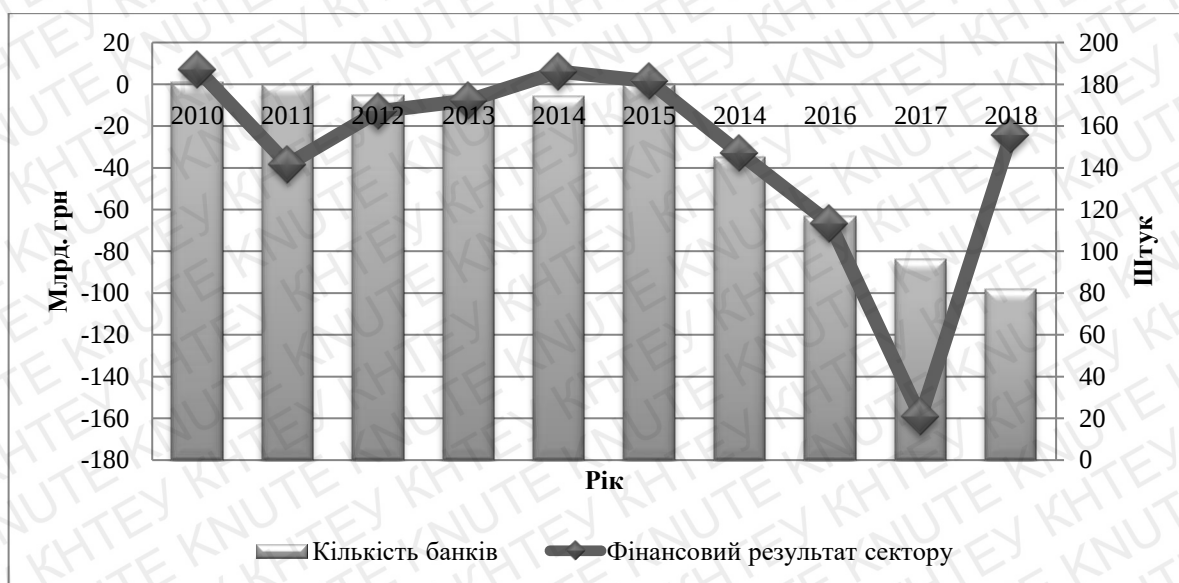

Рис.2.9. Динаміка фінансового результату банківського сектору та кількості банків за 2010-2018рр (дані станом на 01.01 кожного року)*

*Примітка: складено автором за додатком О

Все ж таки слід зауважити, що на думку автора на даний момент ФГВФО діє досить ефективно беручи до уваги «стартову позицію», з якої ФГВФО розпочинає ліквідацію кожного банку. Проте, його робота безумовно потребує вдосконалення задля мінімізації та згладжування наслідків, що вже виникли в українській економіці.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ ВИВЕДЕННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ БАНКІВ З РИНКУ

3.1 Порівняльний аналіз національного та зарубіжного досвіду щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку

Кризи завжди були та будуть. Кожна країна, кожна банківська система за свою історію «переживала» таке явище як банківська криза і кожна мала свій досвід боротьби з кризою та її наслідками. То ж в рамках пошуку напрямів удосконалення політики виведення банків в Україні, боротьби з наслідками застосованої політики та визначенні майбутніх орієнтирів політики виведення не платоспроможних банків варто звернутися в першу чергу до зарубіжного досвіду.

Більшість науковців виділяють практику Європейського союзу як найбільш прогресивну та відповідну для українських реалій в рамках запозичення досвіду, тому в першу чергу слід розглянути досвід ЄС у сфері організації гарантування банківських вкладів та політики по відношенню до неплатоспроможних банків.

В порівняльній таблиці (Додаток Л) можемо прослідкувати основні відмінності між законодавством України та ЄС в сфері страхування депозитів. Перша і найбільш суттєва відмінність полягає в правовому статусі органу гарантування вкладів – в ЄС практикується передача подібних повноважень недержавному сектору. Наступна відмінність відображається в методі розрахунку внесків до гарантійного фонду – в Україні це авансові платежі, що залежать від бази нарахування, в ЄС механізм нарахування орієнтований же на показники ризику, на які наражається банківська установа. Досить цікавим для розгляду є пункт, що стосується видів коштів, що не компенсуються гарантійним фондом. В ЄС це: Кошти власного капіталу, боргові цінні папери, векселі, вклади, пов'язані із шахрайськими схемами відмивання грошей тощо. Для українських же реалій характерно не

відшкодовувати кошти пов'язаним особам, кошти по вкладах в банківських металах, по ощадним сертифікатам на пред'явника та ін. [1].

Отже, проаналізовані пункти акцентують увагу на нерозвиненості української політики стосовно системи страхування депозитів, її неефективності в першу чергу через відсутність ризикоорієнтованого підходу до гарантування депозитів. Таким чином, на основі порівняльного аналізу європейського та українського законодавств в сфері страхування депозитів, від якої напряму залежить політика відносно неплатоспроможних банків, можемо надати певні рекомендації: по-перше, для зменшення збитковості ФГВФО (як було зазначено в попередньому розділі) слід змінити механізм нарахування внесків до ФГВФО, тобто встановлювати відсоток нарахування з бази нарахування враховуючи рівень ризиковості діяльності банку (чим більший ризик, тим більший відсоток з бази нарахування буде сплачувати банк), в майбутньому вкладникам може бути запропоновано обрати відсоток покриття їх вкладів фондом і обрано відповідний «тарифний план» обслуговування. По-друге, на думку автора слід поступово передати ФГВФО в недержавне управління, адже як показує практика не тільки ЄС, а і США, регуляторні органи, що знаходяться в комерційній власності, є більш ефективними.

Окрім законодавства, на думку автора, важливим аспектом є реальні події та їх наслідки, що присутні в сучасній системі. Важливим наслідком очищення банківської системи є наростаюча загроза фінансовій безпеці держави, що зумовлена зростанням частки іноземного капіталу в банківській сфері. Так, станом на 01.06.2018 року за даними НБУ частка іноземних банків в загальному капіталі банківської системи склала 47,6%. І даний показник має тенденцію до зростання. Основною причиною такої ситуації є переважна можливість іноземних банків «боротися з проблемами» за рахунок до капіталізації від материнських компаній, в той час як українські банки вимушені докапіталізовуватися самостійно, що в умовах кризи було ризиковано та не завжди виправдано для власників, або бути ліквідованими/ліквідуватися самостійно, або ж шукати альтернативи в зарубіжному досвіді боротьби з проблемами недокапіталізації. Тому останнім часом набули

широкого застосування так звані заходи з реорганізації банків як альтернатива ліквідації. Зважаючи на світовий досвід можемо виділити:

- серед установ, що конкурують в одному і тому самому сегменті фінансового сектора певної країни (банк Німеччини);
- серед установ, які функціонують у різних ринкових сегментах однієї країни (банк Великої Британії – страхова компанія Великої Британії);
- серед установ, що діють в одному і тому самому сегменті фінансового сектора, але знаходяться в різних країнах (банк Фінляндії – банк Швейцарії);
- серед установ, які займають різні ринкові сегменти і діють у різних країнах (банк США – інвестиційна компанія Великої Британії).[72]

Беручи до уваги світовий досвід слід зауважити, щонайбільш поширеним способом реорганізації є злиття та поглинання поряд з такими поширеними практиками як фінансова допомога Уряду та дозвіл на придбання іноземними банками національних.

Таким чином варто порівняти практику застосування наведених способів реалізації в Україні на зарубіжних країнах (див табл.3.1).

Таким чином можемо бачити, що всі найпоширеніші є регламентованими в Україні, проте не всі з них набули поширення. Найбільш використовуваним способом в національній банківській системі є підтримка держави, яка спровокувала досить активне зловживання з боку банків і призвела до нівелювання даного способу як механізму допомоги та до капіталізації банків.

Використання злиття та поглинання лише в останній час почало застосовуватися в банківському секторі, проте це поодинокі випадки. На думку ж автора такий спосіб реорганізації міг би застосовуватися активно невеликими банками для виконання нормативів, особливо нормативу Н1. Проте, цей механізм не може бути застосований до неплатоспроможних банків в сучасних українських реаліях через загрозу передачі неякісних активів та зобов'язань, які зазвичай залишаються на момент визнання банку неплатоспроможним і можуть призвести до погіршення діяльності «поглинаючого» банку або юридичної особи, що буде функціонувати після злиття. При реалізації даного способу реорганізації слід детально

проаналізувати чи поточний стан банку дозволить прийняти додаткові ризики пов'язані з об'єднанням активів та пасивів двох банків. На думку автора злиття та поглинання слід використовувати в періоди відносної стабільності економіки та несуттєвих кризових явищ, які не мають національного характеру та/або не мають суттєвого впливу на банківську систему.

Таблиця 3.1

Актуальність деяких шляхів реструктуризації в певних країнах світу[72]

Країна	Допомога Уряду	Злиття та поглинання	Дозвіл на купівлю іноземними банками
Аргентина	-	+	+
Бразилія	-	+	+
Китай	+	+	-
Корея	+	+	Дозволено, але рідко використовується
Норвегія	+	+	-
Польща	+	+	Дозволено, але рідко використовується
Угорщина	+	+	-
Україна	+	Дозволено, але майже не застосовується	Не заборонено
Фінляндія	+	+	-
Чехія	нема інформації	+	Дозволено, але рідко використовується
Швеція	+	-	-
Японія	+	-	-

Відносно поточного стану банківської системи України пропонується застосовувати злиття та поглинання для діючих невеликих банків з метою їх укрупнення та покращення конкурентоспроможності, що дозволить в майбутньому підвищити стійкість таких банків до кризових явищ в економіці та збереження здорової конкуренції та фінансової безпеки в банківському секторі.

Водночас важливим аспектом виведення банків з ринку України залишається реалізація активів цих банків, які переважно є неякісними або «сміттєвими». Звичайно ж причинами появи таких випадків в більшості є схеми пов'язаного кредитування, коли кредити спочатку давалися під заставу

матеріального характеру (майнові комплекси, споруди, обладнання), а з часом матеріальна застава замінюється «сміттєвими» цінними паперами. Тож на момент віднесення банку до категорії неплатоспроможних на балансі залишаються лише «погані» кредити та неякісні цінні папери. В світовій практиці подібні прецеденти не є рідкістю, тому варто розглянути шляхи боротьби з подібними проблемами через призму зарубіжного досвіду.

Досить активно в зарубіжній практиці, особливо в країнах Європи є це продаж проблемних активів у пулах, до яких при застосуванні конверсії до розрахунку береться тільки сума кредиту, а відсотки, штрафи та пені за прострочку боргу ігноруються. Відповідно до світової практики, Україна активно розпочала адаптацію зарубіжного досвіду. Восени 2018 року був сформований перший пул в рамках пілотного проекту ФГВФО до складу якого включено активи юридичних осіб 21 банку – права вимоги за понад 200 кредитами, загальна заборгованість за якими перевищує 8 млрд грн. [48]

Також, з 2017 року ФГВФО почав активно використовувати альтернативний спосіб продажів неякісних активів – голландські торги. Першим етапом були торги за «голландською моделлю» (це один із різновидів аукціонів, який працює з пониженням ціни пропозиції), де на продаж виставлялися окремі лоти. Внаслідок реалізації першого етапу було продано кредитів балансовою вартістю 819,6 млн. грн. через систему «ProZorro.Продажі».[35] Другий етап передбачає виставлення на продаж заставлених у НБУ прав вимоги за кредитними договорами неплатоспроможних банків балансовою вартістю 11,5 млрд грн. Загалом, за час використання зарубіжної моделі проведення торгів НБУ отримав отримав на погашення заборгованості за кредитами рефінансування неплатоспроможних банків понад 373 млн грн.

Отже, Україна поступово приєднується до найпоширеніших зарубіжних практик, в тому числі й щодо реалізації проблемних активів. Порівнюючи на даному етапі потенціал національної економіки в контексті виходу України на ринок проблемної заборгованості із зарубіжним, можемо

навести для прикладу той факт, що за даними НБУ та ЄЦБ (Європейського Центробанку) станом на 30 вересня минулого року український NPL – це понад 22 мільярди доларів США з щільністю (відношенням проблемних боргів до неproblemних) більше 56 відсотків. Ті ж самі показники по Польщі – 7 мільярдів доларів США та 8 відсотків відповідно. [48] З наведеного прикладу зрозуміло, що вихід України на міжнародний ринок проблемних активів є перспективним не тільки в контексті реалізації NPL, але й послужить додатковим фактором для привернення інвесторів до української економіки, що безумовно матиме позитивні наслідки і на банківську систему також.

3.2 Шляхи удосконалення механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку

Наявний механізм виведення неплатоспроможних банків продемонстрував свою недосконалість як в рамках нормативної регламентації, так і в сфері реалізації. В першу чергу через реалізацію принципу «найменшої витратності», що в більшості випадків передбачало ліквідацію банку шляхом відшкодування коштів з боку ФГВФО. Як результат, використання даного принципу спровокувало концентрацію значної кількості зобов'язань банків без можливості ефективної реалізації активів ФГВФО, тобто відбулося перенесення зобов'язань з комерційних банків на державний бюджет. Отже, досвід реалізації поточної політики щодо виведення неплатоспроможних банків довів необхідність вдосконалення та певної переорієнтації пріоритетів для уникнення повторення теперішньої ситуації в майбутньому. Тобто, переорієнтація механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку має відбуватися через заміну принципу найменшої витратності на принцип найбільшої ефективності для економіки. Проте, разом зі зміною принципу на думку автора важливо переглянути шляхи виведення, що були досить односторонніми.

Подібні рекомендації були надані Україні в Білій книзі ЦКФС Світового банку [58]. Серед них:

- застосування процедури «бейл-ін» як одного з альтернативних варіантів виведення банку з ринку. Процедура полягає в списанні незабезпечених вимог кредиторів та/або їх конвертацію в частку в статутному капіталі кредитної установи (наприклад, в акції), тим самим збитки кредитної установи перекладаються на плечі її акціонерів (учасників) та кредиторів. У випадку конвертації незабезпечених вимог кредиторів в частку в статутному капіталі відбувається капіталізація кредитної установи на суму, необхідну для покриття збитків. При цьому, кредитори стають акціонерами (учасниками) кредитної установи та отримують право на дивіденди від майбутніх прибутків кредитної установи. У випадку списання незабезпечених вимог кредиторів зменшується загальна сума зобов'язань кредитної установи, що розширює можливості для її фінансового оздоровлення[59].
- збереження механізму купівлі та прийняття зобов'язань (P&A - Purchase And Assumption) для малих банків, що передбачає купівлю та/або прийняття «здоровим» банком зобов'язань проблемного без злиття або поглинання[58]. У такому випадку активи та зобов'язання неплатоспроможного банку зберігаються, вплив на ринок ліквідації банку, що пройшов процедуру P&A є майже непомітним, а також відсутня необхідність виплати коштів вкладникам нежиттєздатного банку з боку ФГВФО, що дозволяє уникнути зайвого навантаження на бюджет. Схема застосування операцій P&A відображена в додатку С.
- забезпечення внутрішньої спроможності банку абсорбувати збитки та забезпечувати рекапіталізацію через установлення мінімальних вимог до прийнятних зобов'язань (МВПЗ або MREL) із метою перекладення витрат, пов'язаних із урегулюванням неплатоспроможності банків, з широкого загалу на приватні зацікавлені сторони — в тому числі, й у випадку великих банків[58].

- створення додаткового цільового фонду урегулювання неплатоспроможності, що фінансуватиметься внесками установ банківського сектору[58].

Отже, внаслідок застосування рекомендацій наведених в Білій книзі механізм роботи з проблемними/неплатоспроможними банками буде оптимізований та відповідатиме принципам превентивного контролю та економічної ефективності (див табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Порівняння нормативної бази врегулювання
неплатоспроможності в Україні: поточний та рекомендований стан***

Етап	Поточна процедура	Рекомендована процедура
1	Поточний нагляд, звітність, стрес-тестування, розгляд якості активів	Наглядова звітність, процес наглядового розгляду і оцінки, стрес-тестування та <u>планування відновлення платоспроможності ФГВФО</u>
2	Посилений нагляд (куратор) та обмеження діяльності	Реалізація банком плану відновлення платоспроможності
3	Заборона виплати дивідендів, суворіші економічні нормативи, обмеження кредитування, відсторонення керівництва банку, зупинення прав голосу, скликання зборів акціонерів, вимога про відчуження часток участі, віднесення банку до категорії проблемних	Вимога про збільшення розміру власних коштів, реструктуризацію заборгованості, припинення окремих видів діяльності, мораторій, тимчасова адміністрація, зупинення дії прав акціонерів.
4	Віднесення банку до категорії проблемних	Рішення про списання капіталу та конвертацію інших інструментів капіталу у власний капітал + виїзний нагляд ФГВФО
5	Рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних та введення тимчасової адміністрації	Рішення про врегулювання неплатоспроможності: перевірка на відповідність суспільним інтересам ліквідація чи врегулювання неплатоспроможності, оцінка активів (попередня), схема врегулювання неплатоспроможності
6	Продаж банку/реалізація активів; перехідний банк; націоналізація АБО Ліквідація + відкликання ліцензії НБУ на вимогу ФГВФО	Прийняття прав акціонерів і контролю над банком; продаж бізнесу, перехідна установа, виділення активів, «Бейл-ін» АБО ліквідація з R&A
7	-	Оцінювання активів та задоволення вимог кредиторів.

*Складено автором за джерелами [57], [58]

Порівнюючи сучасний стан регулювання діяльності неплатоспроможних банків з рекомендаціями ЦКФС Світового банку варто зауважити, що вищезазначені заходи дозволять більш ефективно сформувати механізм виведення неплатоспроможних банків та орієнтувати його не на однозначну ліквідацію чи «збереження будь-якою ціною», а на розумний аналіз необхідності та ефективності існування конкретного банку для економіки і застосування відповідних заходів з врегулювання чи ліквідації останнього. Саме тому ще на етапі нормального функціонування банку пропонується розробка плану врегулювання для конкретного банку та створення додаткового фонду для покриття неплатоспроможності, а також пропонується вводити нові шляхи роботи з неплатоспроможними банками (такі як бейл-ін, MREL чи Purchase And Assumption), що дозволять мінімізувати необхідність втручання ФГВФО з метою відшкодування зобов'язань неплатоспроможного банку. Вищенаведені способи будуть сприяти посиленню уваги власників банку, що буде зумовлено можливістю втрати частини акцій банку через появу «небажаного співвласника». Проте, такі вдосконалення однозначно матимуть негативні аспекти для банків через можливість «схемного захоплення банку кредитором», тому автор вважає необхідним додатково регламентувати умови конвертації у випадку бейл-ін. Наприклад, обмеження суми запозичень на одну юридичну чи фізичну особу, в т. ч. різні юридичні особи, що належать одному бенефіціару, а також продаж заборгованості іншій особі у випадку, якщо після продажу сума заборгованості банку перед кредитором перевищить встановлений ліміт на одну особу. Також, на думку автора ліміт слід встановлювати у % до статутного капіталу.

Відповідно до рекомендацій ліквідація банку з відшкодуванням ФГВФО є крайньою мірою, якій передують додаткові заходи відновлення платоспроможності (бейл-ін, ліквідація з P&A та ін.), тобто діє орієнтація на зменшення «тягаря» на державний бюджет.

На думку автора в рамках реалізації даної стратегії слід звернути увагу на досвід Швеції в 1990-х роках, а саме стратегію Good Bank, Bad Bank. Частина активів, що була віднесена до так званого «Bad Bank»

реструктуризувалася та направлялася до компаній з управління активами для подальшої реалізації на ринку. Даний спосіб доречно застосувати для способу виведення шляхом ліквідації банку з відшкодуванням з боку ФГВФО. Наприклад, у випадку коли всі альтернативи збереження платоспроможності банку є неефективними і єдиним економічно вигідним способом є ліквідація банку (за умови, що не було знайдено покупця для такого банку), то всі токсичні активи, передаються спеціально створеним компаніям (недержавним) з управління активами та реалізуються цими компаніями відповідно до особливостей їх діяльності.

Також досить актуальним для України зараз є досвід Німеччини, особливо в рамках кластеризації банківської системи. В Німеччині дуже вдало побудована банківська система, банки поділені на кластери: державні банки є вузькоспеціалізованими та займаються в основному підтримкою експортно-імпортних операцій та акумулюють вклади населення, в той час як комерційні банки орієнтовані на кредитування, інвестування (в розвиток і інформаційних технологій та реального сектора економіки). В той час як в Україні по суті всі банки є універсальними і не мають чіткої бізнес моделі, що дуже негативно впливає на діяльність банківської системи загалом та кожного банку окремо. Розподіл банківської системи на групи дозволяє збільшити прозорість сектору в цілому, а також матиме суттєвий вплив на регулювання банків, гарантування вкладів та дозволить більш спеціалізовано ідентифікувати неплатоспроможність банківських установ, а значить і їх виведення з ринку або ж розробку нових способів подолання неплатоспроможності банків, які більше використовуються розвинених країнах (злиття та поглинання наприклад). Також, відповідно до такої структури, кластеризувалася і система гарантування вкладів. Така практика на думку автора є дуже актуальною для України на сьогодні. Основна ідея полягає в кластеризації банків залежно від обраної конкретної моделі діяльності та створення в Фонді гарантування вкладів структурних підрозділів, діяльність кожного з яких буде направлена на виведення банків конкретного кластеру, а також реструктуризації НБУ відповідно розподілу.

Для України пропонується наступна схема розподілу:

- створити банк реконструкції та розвитку, який би забезпечував ресурсами розвиток стратегічних проектів індустріального та інфраструктурного характеру, розвиток об'єктів реальної економіки, а також супроводжував та брав участь в управлінні проблемними активами. Також такий банк міг би використовуватись для підтримки інституційної транзакційної діяльності. Як базу для створення такого банку доречно взяти Укргазбанк.
- в той же час за Укрексімбанком мають залишитися функції стимулювання та підтримки державних експортно-імпортних операцій, що полягатиме в кредитуванні, а також розвитку та стимулювання міжнародного бізнесу.
- Ощадбанк має орієнтуватися на реалізацію свого потенціалу в першу чергу як ощадний банк, тобто банк, що залучає кошти населення.
- корпоративні банки ж мають чітко визначити моделі своєї діяльності та бути поділені відповідно. В майбутньому відповідні фонди страхування вкладів повинні бути створені для кожної групи банків відповідно до особливостей їх діяльності. Це дозволить диференціювати банківські установи за сферами діяльності, розробити нормативи діяльності для кожної групи та заходи регулювання їх діяльності відповідно. Як наслідок диференціація банківських груп та відповідно фондів гарантування дозволить диференціювати ризики та дозволить більш якісно контролювати діяльність банківських установ.

Основна ідея кластеризації банківської системи полягає в уникненні існування універсальних банків, які з огляду на світовий досвід, зокрема Південної Кореї, є ризиком поширення корупційних складових в банківській системі і спричиняє втрату ефективності управління фінансовими потоками та державними коштами. Досвід Південної Кореї підтверджує ефективність кластеризації банків, особливо в частині створення спеціалізованого державного банку який би стимулював розвиток економіки та експортно-імпортних операцій в країні - Korea Development Bank та Export-Import Bank

of Korea, який за своїм принципом дії більше походить на експортно-імпортне агентство [57].

Отже, в процесі розгляду шляхів вдосконалення механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку автором був проаналізований міжнародний досвід, а також міжнародні документи, що мають рекомендаційний характер. Автором було зазначено доречність впровадження в Україні рекомендацій Центру консультування фінансового сектору Світового банку – Біла книга, та зазначено власні пропозиції щодо покращення політики роботи з проблемними/неплатоспроможними банками. Зокрема, автор підтримує ідею впровадження регулівних заходів, описаних в Білій книзі, а також пропонує деякі заходи для підвищення ефективності імплементації описаних заходів для українських реалій. Наприклад, впровадження системи Good Bank, Bad Bank під час виведення неплатоспроможних банків з ринку шляхом ліквідації з компенсацією ФГВФО. А також акцентує увагу на необхідності встановлення лімітів для запропонованої в Білій книзі альтернативи відновлення платоспроможності банку шляхом конвертації зобов'язань в капітал з метою уникнення ймовірності захоплення контролюючої або суттєвої частки акцій банку кредиторами. Шляхом аналізу зарубіжного досвіду організації страхування депозитів та реструктуризації банківської системи в рамках боротьби з неплатоспроможністю банків, автором було синтезовано конкретні реформи та механізми, що на його думку можуть бути застосовані в сучасних реаліях для України.

3.3 Напрями мінімізації ефектів виведення неплатоспроможних банків з ринку

За останні роки економіка України зіткнулася з досить неоднозначними явищами, що були викликані очищенням банківського ринку та похідними факторами: скорочення обсягів залучених коштів в банківську систему, дефіцитом державного бюджету, проблеми кредитування, «доларизація» економіки, девальвація національної валюти та ін. Звичайно, неможливо

запропонувати набір заходів, що миттєво «повернуть всі показники на свої місця», проте можливо розробити систему заходів, що дозволять поступово стабілізувати ситуацію в економіці та в подальшому мінімізувати наслідки наступних криз або навіть їх попередження.

Як не дивно, але скорочення обсягів залучення грошових коштів в банківську систему, окрім нестабільності сектору, зумовлене досить нерівним становищем вкладників (наприклад, «невідшкодування» вкладів юридичним особам). Якщо до «очищення» банківського сектору юридичні особи ще розглядали варіант депозиту як інвестування своїх коштів, то тепер, коли половина банків була ліквідована і банківський сектор знаходиться в «підвішеному» стані, кошти юридичних осіб скоріше виводяться, аніж надходять до банківського сектору. В той же час стагнація банківського ринку стимулювала значне зниження темпів знаходжень коштів і від домашніх господарств. Тому, на думку автора, за такої ситуації доречним є створення комерційної організації, яка б займалася страхуванням депозитів юридичних осіб. Фінансування такої організації відбувалося б за рахунок внесків банків та певним % від кожної суми вкладу в банках-учасниках. В такому випадку вкладник отримував би менший % доходу, проте у випадку банкрутства банку міг отримати компенсацію свого вкладу.

Щодо заходів стимулювання вкладів з боку населення слід використовувати цінове (процентне) та непроцентне (покращення умов обслуговування в банку, перегляд тарифних планів для вкладника та ін) стимулювання вкладів, а також використання ЗМІ для поширення актуальної інформації про зміни в банківському секторі та заходи (з поясненням їх направленості) застосовані органами регулювання для покращення діяльності банківського сектору, тобто забезпечити транспарентність інформації для населення.

Проблема дефіцитності бюджету в контексті виведення банків з ринку спричинена неможливістю ФГВФО виплачувати вкладникам неплатоспроможних банків кошти за рахунок реалізації банківських активів, тому досить ефективним рішенням було б поступове переведення ФГВФО в комерційну власність. Але така процедура має проходити поступово з метою

уникнення економічних шоків в країні та банківської паніки, що проявлятиметься в масовому виведенні депозитних коштів населенням з банків. Також варто зауважити, що в напрямку стимулювання реалізації активів неплатоспроможних банків державою вже були вжиті певні заходи: відповідно до законопроекту №2045а [59], ще з 2016 року частину повноважень, пов'язаних саме з процедурами ліквідації, ФГВФО тепер не делегує безпосередньо ліквідаторам. Їх роботою залишається інвентаризація та оцінка майна банку, формування реєстру кредиторів і стягнення заборгованості за кредитами. Але безпосередньо продажі активів відтепер повинні здійснюватися спеціальним підрозділом ФГВФО – консолідованим офісом з управління активами (CLO). По суті таке нововведення мало б пришвидшити процедуру виведення банку з ринку, проте існують деякі обмеження. До таких обмежень в першу чергу слід віднести затримку у переході до консолідованого офісу з управління активами. А оскільки, повноваження щодо прийняття рішень про продаж активів у ліквідаторів вже відсутні, то така процедура займає подвійний обсяг часу через необхідність прийняття колегіального рішення. Тому з січня система продажу активів у процесі ліквідації працює за принципом двопалатного парламенту. Комітет, який є аналогом нижньої палати, приймає рішення про продаж активів, і якщо їх балансова вартість перевищує 5 млн гривень, дирекція, виступаючи в ролі верхньої палати, підтверджує або переглядає висновок комітету[56].

Проблема кредитування в країні виникла скоріше як наслідок боротьби з неякісними кредитами, з моменту впровадження жорсткіших вимог до позичальників. По факту вимоги стали жорсткіші, проте по суті банки досі не застраховані від видачі «неякісних кредитів». Якби це не було дивно, але попри створення загальної бази позичальників всього банківського сектору у банків досі неефективний механізм верифікації позичальників. Якщо порівнювати банківські бази даних для верифікації та бази мікрокредитних центрів, то прийдемо до висновку, що банк має в своєму розпорядженні лише п'яту частину інформації про позичальника в порівнянні з мікрокредитними центрами. Тож в рамках пропозицій для мінімізації негативних наслідків в тому числі неякісних кредитів, слід зобов'язати банки використовувати свою

власну внутрішню скорингову систему, базуючись на розширеній базі даних про позичальників.

Отже, окрім згаданих пропозицій автору ще хотілося б наголосити на одному дуже важливому аспекті. Оскільки перша і основна стадія «чистки» банківського сектору закінчилась і по суті залишилось лише довести ліквідацію всіх банків до завершення, то тепер варто згадати про те, що зараз дуже важливо впровадити систему нагляду, яка б не тільки забезпечувала виконання прийнятих нормативів, а і була орієнтована на недопущення виникнення криз в майбутньому. Така система нагляду повинна базуватися на гіпотезі нестабільності – Мінські [60], тобто в основу її діяльності має бути покладена теза «фінансові системи генерують свої кризи на основі нормального функціонування». В контексті реалізації наглядового та регулівного процесу автор погоджується з висновками професора Яна Крегеля та його систему «динамічного макропруденційного нагляду»[61], яка зможе реагувати на майбутні виклики і ризики, а не на минулі. (див рис 3.1)

Рис. 3.1 Складові динамічного макропруденційного нагляду за теорією

Я. Крегеля*

*Примітка: складено автором за [61]

Підсумовуючи все вищесказане, приходимо до висновку, що в даній ситуації конкретних ефективних пропозицій миттєвої дії надати дуже важко через обмеженість інформації у відкритому доступі, тому автор зупиняється на пропозиціях більш довгострокового характеру, які надані у відповідності з отриманими результатами в аналітичній частині роботи. До таких пропозицій належать:

- комерціалізація ФГВФО та створення його аналога для вкладів юридичних осіб з метою зменшення дефіциту державного бюджету;
- введення в банках додаткової внутрішньої скорингової моделі в контексті розширення баз даних для верифікації для мінімізації ризику пов'язаного з кредитуванням;
- імплементація системи динамічного макропруденційного нагляду для попередження кризових ситуацій в банківській системі.

Оскільки дуже складно застосовувати заходи щодо оптимізації витрат ФГВФО, адже їх імплементація потребує досить значного проміжку часу, тому розрахунок прогнозних витрат ФГВФО на найближчі місяці має базуватися на історичних даних. Отже, для розрахунку витрат ФГВФО на виведення банків автором пропонується адаптивна модель Брауна, що базується на методі ковзних середніх. Ця модель представляє процес розвитку як лінійну тенденцію з постійно мінливими параметрами.

Модель Брауна може відображати розвиток не тільки у вигляді лінійної тенденції, але також у вигляді випадкового процесу, що не має тенденції. Відповідно розрізняють моделі Брауна:

- нульового порядку, яка описує процеси, які не мають тенденцій розвитку. Вона має один параметр A_0 (оцінка поточного рівня). Прогноз розвитку на k кроків уперед здійснюється згідно з формулою

$$Y_{(t+k)} = A_0, \quad (3.1)$$

де $Y_{(t+k)}$ - витрати ФГВФО на виплати вкладникам неплатоспроможних банків в періоді $(t+k)$, де t – початковий період;

A_0 - показник поточного рівня для моделі Брауна.

- першого порядку

$$Y_{(t+k)} = A_0 + A_1 k, \quad (3.2)$$

де $A_1 k$ - приріст, що сформувався в основному до кінця періоду спостережень, та відображає швидкість росту на більш ранніх етапах [73];

Розглянемо етапи побудови лінійної адаптивної моделі Брауна. В першу чергу визначаємося з даними для побудови моделі та здійснення прогнозу. Отже, автором було вирішено взяти для аналізу суму місячних витрати ФГВФО для виплат вкладникам неплатоспроможних банків за останній рік, тобто з листопада 2017 року до листопада 2018 року (дані станом на перше число кожного місяця – див табл. 3.3). Для початку побудови моделі розрахуємо параметри для лінійної моделі $Y(t) = A_0 + A_1 t$ - A_1 та A_0 за допомогою методу найменших квадратів.

Відповідно до методу менших квадратів вищезгадані параметри моделі Брауна розраховуються за формулами:

$$A_1 = \frac{\sum(t-t_{cp})(Y(t)-Y_{cp})}{\sum(t-t_{cp})^2}; \quad (3.3)$$

$$A_0 = Y_{cp} - A_1 t_{cp}, \quad (3.4)$$

де n - кількість аналізованих періодів;

t, t_{cp} – період, та відповідно середня кількість періодів;

Y, Y_{cp} - витрати ФГВФО на виплати вкладникам неплатоспроможних банків, та відповідно середні витрати.

Відповідно розрахуємо параметри:

$$A_1 = \frac{(-7332,325)}{27462,5} = -0,26699$$

$$\text{та } A_0 = 60,20833333 - (-0,26699 * 6,5) = 61,94379.$$

Отже, лінійна модель Брауна для витрат ФГВФО для виплат вкладникам неплатоспроможних банків буде мати наступний математичний вигляд:

$$Y_{\phi} = 61,94379 - 0,26699t \quad (3.5)$$

Наступним етапом є розрахунок значень Y_{ϕ} за розрахованою функцією шляхом підстановок значень t , що відповідають номеру періоду (місяця) та порівняння з фактичними значеннями за аналізований період (див рис 3.2).

Потім розраховуємо параметри A_1 та A_0 для кожного місяця для вдосконалення точності отриманих даних моделі для аналізованого періоду та розрахунку похибки (e) за нижченаведеними формулами (табл. 3.4):

$$A_1 = \frac{(t - t_{cp})(Y(t) - Y_{cp})}{(t - t_{cp})^2} \quad (3.6)$$

$$A_0 = Y_{cp} - A_1 t_c \quad (3.7)$$

Розраховуємо $Y = A_0 + A_1 t$, підставляючи отримані значення для кожного періоду.

Розрахункове значення Y економічного показника порівнюємо із фактичним $Y(t)$ і обраховуємо величину їх розбіжності (помилки) за формулою:

$$e = Y - Y(t) \quad (3.8)$$

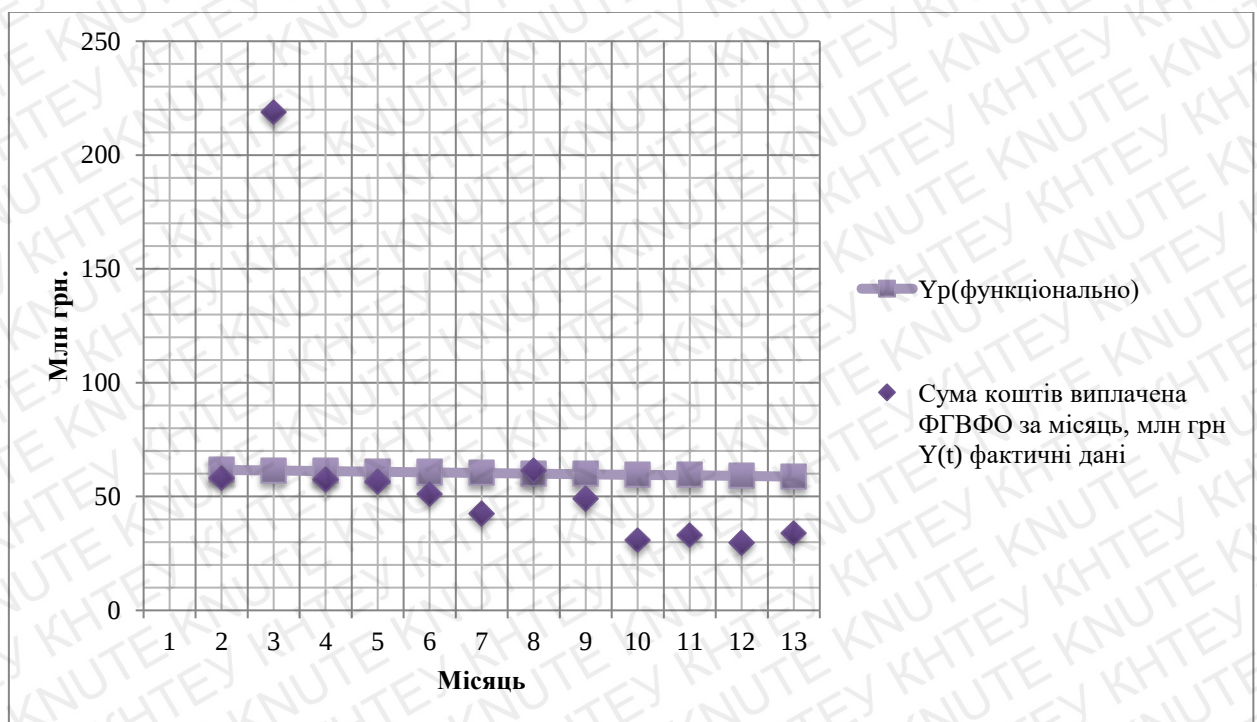

Рис.3.2 Графічний вигляд розрахованої функції виплат ФГВФО вкладникам банків, що знаходяться в стадії ліквідації*

*Примітка: розраховано автором на основі таблиці 3.3

Відповідно до цієї величини коректуються параметри моделі. У моделі Брауна модифікація здійснюється в такий спосіб (див табл. 3.5):

$$A_1(t)' = A_1(t-1) + (1-\beta)^2 e(t), \quad (3.9)$$

де β - коефіцієнт дисконтування даних, що змінюється в межах від 0 до 1 і розраховується за формулою:

$$\beta = (n-3)/(n-1), \quad (3.10)$$

де n - довжина тимчасового ряду.

$$A_0(t)' = A_0(t-1) + A_1(t-1) + (1-\beta)^2 e(t) \quad (3.11)$$

Таблиця 3.3

Розрахунки для побудови базової функції за моделлю Брауна*

Сума коштів, виплачена вкладниками неплатоспроможних банків та банків, що ліквідуються, млн. грн	Місяць	Сума коштів, виплачена ФГВФО за місяць, млн грн $Y(t)$ фактичні дані	t	t-tcp	$Y(t) - Y_{cp}$	$(t-tcp)^2$	$(t-tcp) * (Y(t) - Y_{cp})$	t^2	Y_p (функціонально)
87647,5	Лис.17								
87705,6	Гру.17	58,1	1	6,5	-2,11	42,25	-13,70	1	61,6768
87924,4	Січ.18	218,8	2	13	158,59	169,00	2061,69	4	61,40981
87981,8	Лют.18	57,4	3	19,5	-2,81	380,25	-54,76	9	61,14281
88038,5	Бер.18	56,7	4	26	-3,51	676,00	-91,22	16	60,87582
88089,5	Кві.18	51	5	32,5	-9,21	1056,25	-299,27	25	60,60882
88132,10	Тра.18	42,6	6	39	-17,61	1521,00	-686,72	36	60,34183
88193,60	Чер.18	61,5	7	45,5	1,29	2070,25	58,77	49	60,07484
88242,70	Лип.18	49,1	8	52	-11,11	2704,00	-577,63	64	59,80784
88273,50	Сер.18	30,8	9	58,5	-29,41	3422,25	-1720,39	81	59,54085
88306,50	Вер.18	33	10	65	-27,21	4225,00	-1768,54	100	59,27385
88336,10	Жов.18	29,6	11	71,5	-30,61	5112,25	-2188,50	121	59,00686
88370,00	Лис.18	33,9	12	78	-26,31	6084,00	-2052,05	144	58,73987
Середнє арифметичне		60,20833	6,5						
Сума		722,5	78	507		27462,5	-7332,3		

*Примітка: розраховано автором на основі [48]

Наступним етапом є розрахунок значень Y' для всіх аналізованих періодів за скоригованими параметрами за аналогічною формулою для Y (див табл. 3.4 та рис 3.3).

Завершуючим етапом моделі виступає прогнозування виплат ФГВФО за формулою загальної функції для моделі Брауна - $Y_{\phi} = 61,94379 - 0,26699t$, де замість значення t підставимо відповідно значення 13 та 14 щоб спрогнозувати обсяг виплат ФГВФО станом на початок грудня 2018 року та січня 2019 року, тобто за листопад та грудень 2018 року. Шляхом підстановки були отримані наступні значення: 53,603 млн грн. за листопад та 53,336 за грудень 2018 року (див рис 3.3).

Таблиця 3.4

Розрахунок витрат ФГВФО за моделлю Брауна*

t	A_1	A_0	Y_p	A_1'	A_0'	Y_p' дані розраховані за моделлю
0			61,94379			
1	-0,32436	58,1	57,77564	1,490422	59,59042	62,57127
2	12,19936	139,5042	163,9029	12,15175	151,6559	188,1112
3	-0,14402	59,27222	58,84017	-0,21316	59,05906	58,20643
4	-0,13494	59,33125	58,79151	-0,33163	58,99962	57,34147
5	-0,28333	58,36667	56,95	-0,67886	57,68781	53,61466
6	-0,4515	57,27361	54,56464	-0,42147	56,85215	53,90189
7	0,028388	60,39286	60,59158	-0,23643	60,15643	58,26497
8	-0,21362	58,81979	57,11082	-0,92821	57,89158	49,53766
9	-0,50271	56,94074	52,41638	-1,17383	55,76691	44,02857
10	-0,41859	57,4875	53,3016	-1,18278	56,30472	43,29413
11	-0,42809	57,42576	52,71678	-1,09151	56,33425	43,23611
12	-0,33729	58,01597	53,96854	-0,33729	57,67869	57,67869

*Примітка: розраховано автором на основі табл. 3.3

Отже, автором були розраховані прогнозні витрати витрат ФГВФО за допомогою адаптивної моделі Брауна. Отримані результати розрахунків свідчать про відносну достовірність результатів, оскільки розраховані показники витрат ФГВФО впродовж аналізованого періоду були досить близькими до фактичних.

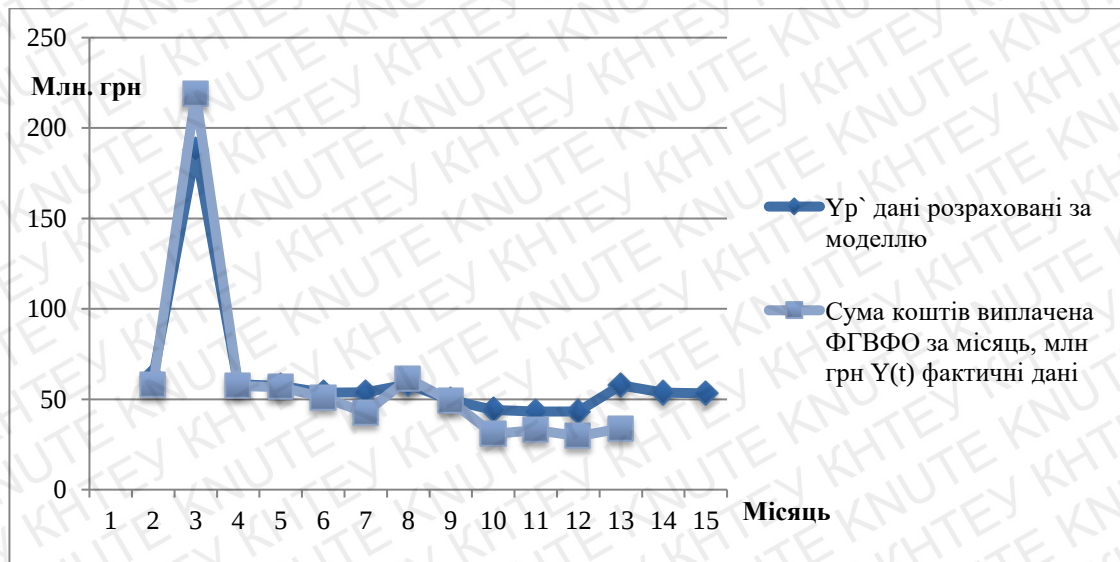

Рис 3.3 Результати розрахунку витрат ФГВФО за моделлю Брауна в порівнянні з фактичними значеннями*

*Примітка: складено за даними табл. 3.4

Відповідно до прогнозованих значень витрати ФГВФО будуть зменшуватися в наступні місяці. Така тенденція є цілком закономірною, адже більша частина банків, що знаходяться в ліквідації були визнані неплатоспроможними в 2015-2016 роках і більша частина виплат була здійснена в період перших двох років з моменту початку ліквідації. На думку автора в майбутньому розмір виплат ФГВФО буде поступово зменшуватись за умови, що не відбудеться віднесення до категорії неплатоспроможних діючих на даний момент банків.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі була розглянута практика виведення банків з ринку України, було проаналізовано доцільність та результативність останньої та визначені пропозиції автора щодо вдосконалення механізму виведення банків в сучасних реаліях.

За результатами дослідження автором були сформовані наступні висновки:

1. Неплатоспроможний банк – це банк, який не може покрити всі свої зобов'язання в процесі своєї діяльності.
2. Законодавча база України, що регулює виведення неплатоспроможних банків з ринку в цілому відповідає міжнародним принципам ефективної системи страхування вкладів.
3. В процесі дослідження були виявлені деякі невідповідності законодавчого характеру при виведенні банків з ринку, що є фундаментом подальших досліджень в цій сфері.
4. Метод, яким користується ФГВФО в процесі визначення оптимального варіанту виведення – метод накопичення активів. На практиці в більшості випадків найоптимальнішим методом виведення банку визначався перший метод, тобто ліквідація банку з відшкодуванням з боку ФГВФО коштів за вкладами фізичних осіб.
5. Основні причини кризи, що спровокувала застосування політики «очищення» банківського сектору - проблеми з транспарентністю банків, рейтингових агентств, а також загальноекономічні та воєнно-політичні причини.
6. Країни, що мали найбільш подібні до української прояви кризи - Польща, Болгарія, Латвія. Досвід цих країн в контексті посткризового відновлення та антикризових заходів був проаналізований автором, проте досвід цих країн або вже використовується в Україні, або не може бути застосований через особливості економічного та політичного устрою останньої.

7. Предметом поетапного аналізу виведення став банк «Таврика». В процесі аналізу було виявлено проблеми та порушення, що були присутні в банку на момент віднесення його до категорії неплатоспроможних та впродовж процесу ліквідації:

- Непрозора структура діяльності;
- Принцип діяльності банку полягав у отриманні якомога більшої кількості кредитів НБУ та вкладення цих коштів у кредити пов'язаним особам, так званий принцип «пилососа»;
- Неякісні активи;
- Необ'єктивно висока оцінка предметів застави та ін.

8. Діяльність ФГВФО в процесі виведення банку з ринку на сьогоднішній день є недостатньо ефективною, проте автором було зауважено, що в контексті порівняння результатів виведення банку зі станом банку на момент віднесення його до категорії неплатоспроможних політику ФГВФО можна вважати досить ефективною, особливо після започаткування практики проведення «голландських торгів».

9. Визначені найбільш залежні від кількості банків на ринку показники економічного стану України. До них належать – обсяг залучених депозитів, ВВП та обсяг дефіциту державного бюджету.

З метою вдосконалення механізму виведення неплатоспроможних банків з ринку автором було запропоновано наступне:

- Кластеризувати банківську систему (зробити всі банки секціалізованими);
- Відповідно до кластерів, що виникнуть реорганізувати наглядово-регулівні органи (НБУ та ФГВФО в більшій мірі) задля покращення контролю за банківською системою в контексті орієнтованості на особливості та спеціалізацію кожного кластеру;
- Відповідно розробити окремі та спільні нормативні акти, що регулюватимуть діяльність утворених банківських груп;
- Зробити фонди страхування вкладів комерційними установами (робити це поступово задля уникнення шоків та банківської паніки серед населення);

- Змінити механізм нарахування внесків до ФГВФО, тобто встановлювати відсоток нарахування з бази нарахування враховуючи рівень ризиковості діяльності банку (чим більший ризик, тим більший відсоток з бази нарахування буде сплачувати банк), в майбутньому вкладникам може бути запропоновано обрати відсоток покриття їх вкладів фондом і обрано відповідний «тарифний план» обслуговування ;

- На етапі нормального функціонування банку необхідно розробити план врегулювання, а також пропонується вводити нові шляхи роботи з неплатоспроможними банками (такі як бейл-ін, MREL чи Purchase And Assumption), але з обмеженням суми запозичень на одну юридичну чи фізичну особу, в т. ч. різні юридичні особи, що належать одному бенефіціару, а також продаж заборгованості іншій особі у випадку, якщо після продажу сума заборгованості банку перед кредитором перевищить встановлений ліміт на одну особу. Також, на думку автора ліміт слід встановлювати у % до статутного капіталу.

- У випадку коли всі альтернативи збереження платоспроможності банку є неефективними і єдиним економічно вигідним способом є ліквідація банку (за умови, що не було знайдено покупця для такого банку), то всі токсичні активи, передаються через посередництво фонду страхування депозитів спеціально створеним компаніям (недержавним) з управління активами та реалізуються цими компаніями відповідно до особливостей їх діяльності;

- Введення динамічного макропруденційного нагляду відповідно до моделі Яна Крегеля;

- Введення в банках додаткової скорингової моделі оцінки позичальників в контексті розширення баз даних для верифікації та аналізу кредитоспроможності позичальника задля зменшення кредитного ризику банку.

10. Автором було спрогнозовано витрати ФГВФО для виплати коштів вкладникам банків, що знаходяться в стадії ліквідації та щодо яких було прийнято рішення щодо ліквідації банку шляхом відшкодування коштів з боку ФГВФО. Отримані значення склали 53,603 млн грн. за листопад та 53,336 млн. грн. за грудень 2018 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>
- 2) Mariam Ioseliani. Aspects of Bank Insolvency [Електронний ресурс]/ Mariam Ioseliani.- Режим доступу: https://www.nbg.gov.ge/uploads/discussion/aspects_of_bank_insolvency.pdf
- 3) T. R. Hurd. Bank Panics and Fire Sales, Insolvency and Illiquidity [Електронний ресурс]/ T. R. Hurd.- Режим доступу: <https://arxiv.org/pdf/1711.05289.pdf>
- 4) Insolvency Act 24 of 1936 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.gov.za/sites/default/files/Act24of1936s.pdf>
- 5) Explanatory memorandum of Bank of Ghana 1936 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.bog.gov.gh/privatecontent/Banking/Banking_Acts/Bank%20of%20Ghana%20Amendment%202016%20ACT%20918.pdf
- 6) Karl Whelan. International Money and Banking: 3. Liquidity and Solvency [Електронний ресурс]/ Karl Whelan.- Режим доступу: <http://www.karlwhelan.com/IMB/part3.pdf>
- 7) Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку: рішення Виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 05.07.2012 № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1581-12>
- 8) Про затвердження Методики оцінки вартості 100% акцій банку, віднесеного до категорії проблемних або неплатоспроможних: рішення Виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 29.11.2016 №2636 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1643-16>
- 9) Про затвердження Методики оцінки активів банку, віднесеного до категорії проблемних або неплатоспроможних : рішення Виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 08.12.2016 №2707

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0066-17>

10) Про Національний банк України: закон України від 20.05.1999 № 679-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

11) Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України: постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 № 460 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>.

12) Положення про порядок реєстрації, видачі ліцензії, регулювання діяльності санаційного банку та нагляду за ним: постанова правління НБУ від 23.12.2011 № 471 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0059-12>

13) Про банки і банківську діяльність: закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page3>.

14) Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку: закон України від 16.07.2015 №629-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/629-19>

15) Danylenko A. / Visnyk of the National Bank of Ukraine, 2017, No. 242, pp. 15-30 с.

16) Причини і результати «великого банківського очищення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://badbanks.bank.gov.ua>

17) Версаль Н. Проблемні банки в Україні: причини появи та особливості функціонування в 2008 – 2014 РР. //Версаль Н./Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2014, 10(163): 17-22с

18) Звензик В., Шамкович В. Польские банки теряют независимость II Банковская практика за рубежом.- 2000.- №2 (14).-С. 18-21.

19) Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>

- 20) Серпенінова Ю. С. Відповідність національної системи гарантування вкладів фізичних осіб світовим стандартам ефективності / Ю. С. Серпенінова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – Вип. 38. – Суми : УАБС НБУ, 2014. – С. 240–250.
- 21) Про доступ до судових рішень: закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.
- 22) Ухвала Вищого адміністративного суду України від 31.08.2016 р. у справі № 826/1162/16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-viznannja-protipravnimi-ta-skasuvannja-postanovi-pravlin-doc284345.html>
- 23) Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 5.12.16 р. у справі № 826/22323/15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63188566>
- 24) Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 17.03.15 р. у справі № 826/19469/14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43184563>
- 25) Головин М. Банковские системы в переходных экономиках II Мировая экономика и международные отношения.- 2003,- № 2.- С. 15-25.
- 26) Вересюк А. Болгария продала последний государственный банк // Банковская практика за рубежом.- 2003.-№ 6 (54).- С. 22-25.
- 27) Масленников В. В. Зарубежные банковские системы: научное издание,- М.: ТД «Элит-2000», 2001.- 392 с.
- 28) Бартенева А. В один прыжок не получилось // Эксперт.- 1997.- № 32.
- 29) Банківські реформи в країнах Східної Європи і Росії. Факти і аналіз / Під заг. редакцією С. Л. Тігіпка,-Дніпропетровськ: Преском, 1995.- 142 с
- 30) Звензик В., Шамкович В. Польские банки теряют независимость II Банковская практика за рубежом.- 2000.-№2 (14).-С. 18-21.
- 31) Коноваленко Н. Промежуточный финиш румынских реформ // Банковская практика за рубежом,- 2001.- № 6 (30).-С. 50-51.

- 32) Завьялова Е. Долгая дорога к банковской приватизации в Чехии // Банковская практика за рубежом.- 2000.-№6 (18).-С. 34-35.
- 33) Вересюк А. Банки Центральной Европы ищут деловых партнеров на Западе // Банковская практика за рубежом.- 2000.- № 6 (18).- С. 31-33.
- 34) Лендьел Иштван. Интеграция в международную банковскую практику. Опыт Венгрии // Банковское дело в Москве.- 2003.- № 10.
- 35) О положении в банковской системе Венгрии // Бюллетень иностранной коммерческой информации (БИКИ) № 6 (8202).- 20 января 2001 г.- С. 5, 16.
- 36) Офіційний сайт ЦБ Хорватії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hnb.hr>
- 37) Офіційний сайт ЦБ Литви. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lb.lt>
- 38) Офіційний сайт ЦБ Угорщини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mnb.hu/en>
- 39) Офіційний сайт ЦБ Чехії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cnb.cz/cs/index.html>
- 40) Офіційний сайт ЦБ Румунії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bnro.ro/Home.aspx>
- 41) Офіційний сайт ЦБ Естонії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eestipank.ee/en>
- 42) Офіційний сайт ЦБ Латвії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.lv/>
- 43) Офіційний сайт ЦБ Болгарії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bnb.bg/>
- 44) Офіційний сайт ЦБ Польщі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nbp.pl/>
- 45) Tang H., Zoli E., Klytchnikova I. Banking Crises in Transition Economies II Policy Research Working Paper. -The World Bank, 2000.- P. 90.
- 46) Дорошенко Л. Конец банковского социализма в Чехии и Словакии? // Мировые дискуссии.- 17.12.2003.
- 47) Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua>

48) Фонд гарантування вкладів призначив у банку тимчасову адміністрацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/groshi/nacbank-vidmovivsya-ryatuvati-bank-tavrika.html>

49) Бюллетень ліквідації АТ «БАНК «ТАВРИКА» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/not-paying/liquidation/57-tavryka>

50) Результати ліквідації АТ «Банк «Таврика»: через застосовані акціонерами «схеми», активів банку не вистачило навіть на повернення виплаченого фондом гарантованого відшкодування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/not-paying/liquidation/57-tavryka/36411-rezultaty-likvidatsii-at-bank-tavryka-cherez-zastosovani-aktsioneramy-skhemy-aktyviv-banku-ne-vystachylo-navit-na-povernennia-vyplachenoho-fondom-harantovanoho-vidshkoduвання>

51) Directive 2014/49/EC of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on deposit-guarantee schemes [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://goo.gl/w24sW9>

52) Гаркавенко В.І., Шаповал Ю. І. «Очищення» банківського сектору в Україні: ціна для суспільства та держави/ Гаркавенко В.І., Шаповал Ю. І.// Український соціум, - 2017 №1 (60).

53) Украинская рулетка: граждане и бизнес потеряли в банках-банкротах свыше 300 млрд гривен. Можно ли построить в Украине европейскую систему гарантирования вкладов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr1505.pdf>

54) Піддубна О.С. Проблематика законодавства щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку: практичний аспект/Піддубна О. С.//Стратегії розвитку фінансового ринку України: Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Київ, 22-23 листопада 2017 р.): тези доп. / відп. ред. Н.П. Шульга – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 578-580 с.

55) Караченцев Артем. Продати за найкращою ціною: як будуть реалізовуватися активи банків-банкрутів. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1414787-prodati-za-najkrashchoyu-cinoyu-yak-budut-realizovuvatisya-aktivi-bankiv-bankrutiv>

56) Біла книга ЦКФС з відновлення платоспроможності та врегулювання неплатоспроможності банків в Україні — Ключові напрямки реформування .[Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.fg.gov.ua/images/infografic/Prezentation/16_Keynote_slides_10October_Ukraine_ukr.pdf

57) Bank recovery and resolution - Directive 2014/59/EU.[Електронний ресурс].- Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/law/bank-recovery-and-resolution-directive-2014-59-eu_en

58) Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку: Проект Закону № 2045а. [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55531

59) Олійник О. В. Гіпотеза фінансової нестабільності Хаймана Мінські та глобальна фінансово-економічна криза 2008–2009 років. [Електронний ресурс].- Режим доступу: [file:///C:/Users/Alens/Downloads/vkpnuen_2012_6_12%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Alens/Downloads/vkpnuen_2012_6_12%20(1).pdf)

60) Крегель Ян. Теория Мински: Международное финансирование развивающихся стран.[Електронний ресурс].- Режим доступу: <ftp://w82.ranepa.ru/rnp/ecopol/ep1830.pdf>

61) Чим хороша ліквідація банків.[Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/saygun/chim-horosha-likvidatsija-bankiv-485347.html>

62) Сирота Вадим, Сколотяний Юрій. Нацбанк і Фонд гарантування вкладів: погана гра двох "поліцейських" з величезним мінусом для суспільства.[Електронний ресурс].- Режим доступу: https://dt.ua/finances/nacbank-i-fond-garantuvannya-vkladiv-pogana-gra-dvoh-policeyskih-z-velicheznim-minusom-dlya-suspilstva-_html

63) Перелигін Єгор. Лікнеп для НБУ: як забезпечити фінансову стабільність. .[Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1413011-liknep-dlya-nbu-yak-zabezpechiti-finansovu-stabilnist>

- 64) Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України :Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=387385.
- 65) Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
- 66) Серпенінова Ю. С. Відповідність національної системи гарантування вкладів фізичних осіб світовим стандартам ефективності / Ю. С. Серпенінова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – Вип. 38. – Суми : УАБС НБУ, 2014. – С. 240–250.
- 67) Allen N. Berger, Charles P. Himmelberg, Raluca A. Roman, Sergey Tsyplakov. Bank Bailouts, Bail-ins, or No Regulatory Intervention? A Dynamic Model and Empirical Tests of Optimal Regulation[Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://intranet.weatherhead.case.edu/document-upload/docs/1553.pdf>
- 68) Operation of the bail-in tool in the Netherlands. – De NederlandscheBank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dnb.nl/en/resolution/consultatiedocument>
- 69) Піддубна О.С. Виведення неплатоспроможних банків з ринку : законодавча ініціатива та українські реалії. //Стратегії розвитку фінансового ринку України: зб. наук. ст. студ. денної форми навчання / відп. Ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2018. – 366 с. (С.146-151)
- 70) Ткаченко Н. В., Чеховський Д. Б. Систематизація способів розв’язання фінансових проблем неплатоспроможних банків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.ubs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1079/1/Tkachenko_Systematization_of.pdf
- 71) Пащенко Ю. П. Застосування зарубіжного досвіду реорганізації та реструктуризації банків для оптимізації банківської діяльності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4635>

ДОДАТКИ

Додаток А

Відповідність вітчизняної системи гарантування вкладів

Основним принципам*

Назва принципу	Формалізація принципу в Україні	Нормативне регулювання (Примітки)
Завдання державної політики	+	Ч. 2 ст. 1 Закону[1]
Мінімізація морального ризику	+	Ч. 1 ст. 22 Закону[1] Ч. 1 ст. 26 Закону[1] Ст. 27 Закону[1]
Мандат	+	Ст. 4 Закону[1]
Повноваження	+	Ст. 9, ст. 12, ст. 14, ст. 48 Закону[1]
Управління	+	Ч. 3, ч. 7 ст. 3 Закону[1] Ст. 5 Закону[1]
Взаємовідносини з іншими учасниками системи підтримки фінансової стабільності	+	Розділ IX Закону [1]
Питання транскордонного характеру	Не застосовується	Не застосовується у зв'язку з відсутністю питань транскордонного характеру
Обов'язкове членство	+/-	Ч. 1 ст. 17 Закону [1] Учасниками СГВ є лише банки; АТ «Ощадбанк» не є учасником СГВ
Страхове покриття	+	Ч. 1 ст. 26 Закону[1]
Перехід від необмеженої гарантії до системи з обмеженим розміром страхового покриття	Не застосовується	Вітчизняна СГВ завжди використовувала обмежене покриття, тому даний принцип не актуальний
Фінансування	+	Ст. 19-25 Закону [1]
Інформованість населення	+	Ч. 3-4 ст. 7 Закону[1] Ст. 18 Закону[1]
Правовий захист	+	Ст. 16 Закону[1]
Дії по відношенню до осіб, причетних до банкрутства банку	+/-	Ст. 33 Закону[1]
Своєчасне виявлення проблем і своєчасне втручання і врегулювання	+	П. 6 ч. 2 ст. 4 Закону[1] П. 9 ч. 2 ст. 4 Закону[1]
Ефективні процеси врегулювання	+	П. 8 ч. 2 ст. 4 Закону[1]
Виплата відшкодування за депозитами	+	Ст. 26-29 Закону[1]
Відшкодування витрат	+	Ст. 52 Закону[1]

*Джерело [20]

Додаток Б

Банки, відносно яких суди ухвалили рішення про відновлення їх діяльності або про скасування рішення про їх визнання неплатоспроможними*

Банк	Причини виведення	Рішення судів, що не підтвердили правомірність дій НБУ
ПАТ "Банк "Київська Русь"	• втрата ліквідності; • приховане невиконання зобов'язань (непроплата ДП "Вугілля України" - з/п шахтарям); • невиконання акціонерами прийнятих зобов'язань із капіталізації банку; • наявність фіктивних коррахунків; • викривлення звітності	Київський апеляційний адміністративний суд 05.12.2016 р. у справі № 826/22323/15 скасував постанову Правління НБУ щодо неплатоспроможності ПАТ "Банк "Київська Русь" та постанову про його ліквідацію
Комерційний банк "Хрещатик"	• втрата капіталу була виявлена в результаті діагностичного обстеження, різке погіршення в кінці березня 2016 року ситуації з ліквідністю, у результаті виведення коштів компаніями, пов'язаними з власниками, затримка платежів клієнтів; • акціонери не підтвердили готовність надати реальну та оперативну фінансову підтримку банку, хоча левова частка активів банку була пов'язана саме з кредитуванням бізнесів мажоритарних акціонерів; • з огляду на порушення нормативів ліквідності та рівня капіталу банк визнано неплатоспроможним	Вищий адміністративний суд України (ВАСУ) у своєму рішенні №826/6665/16 від 20 липня 2017 року підтвердив, що висновки Національного банку країни про віднесення банку "Хрещатик" до категорії неплатоспроможних не було законним.
ПАТ «УКР/ІН/КОМ» (колишня назва ПАТ «УКРІНБАНК»)	• втрата ліквідності: протягом вересня 2015 року значення нормативу миттєвої ліквідності (Н4) знижувалося більше ніж на 5% п'ять і більше разів; • банк у рамках реалізації плану фінансового оздоровлення планував залучити від інвестора 500 млн. грн. для відновлення рівня ліквідності, проте кошти від інвестора до банку так і не надійшли; • на 21 грудня 2015 року з вини банку не виконані в строк операції клієнтів на загальну суму 52 млн. грн. • за час виведення ПАТ «Укрінбанк» з ринку уповноваженою особою ФГВФО до правоохоронних органів направлено 11 заяв про вчинення кримінальних правопорушень на загальну суму збитків 864,28 млн. грн, у т. ч. три заяви щодо власників, керівників та службових осіб банку	РІШЕННЯМ ОКРУЖНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ МІСТА КИЄВА ВІД 14 ГРУДНЯ 2017 РОКУ ПО СПРАВІ № 826/14033/17 ЗАДОВОЛЕНО ПОЗОВ ПАТ «УКР/ІН/КОМ» (колишня назва ПАТ «УКРІНБАНК») до Національного банку України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб ПРО ВИЗНАННЯ ПРОТИПРАВНИМИ ТА СКАСУВАННЯ постанови Правління Національного банку України від 24.12.2015 № 934 «Про віднесення Публічного акціонерного товариства «УкрІнБанк» до категорії неплатоспроможних» та рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 24.12.2015 № 239 «Про запровадження тимчасової адміністрації у ПАТ «УкрІнБанк» та делегування повноважень тимчасового адміністратора банку».

Продовження додатку Б

ПАТ “АКБ “Капітал”	• подання недостовірної звітності; • втрата ліквідності та капіталу	Донецьким окружним адміністративним судом 07.10.2015 р. прийнято постанову, якою скасовано та визнано протиправними рішення НБУ та ФГВФО від 20.07. 2015 р. щодо визнання ПАТ “АКБ “Капітал” неплатоспроможним та запровадження тимчасової адміністрації. Донецький апеляційний адміністративний суд 13.11.2015 р. залишив рішення суду першої інстанції без змін
ПАТ “КБ “Преміум”	• систематичне порушення законодавства щодо фінансового моніторингу	Рішення Вищого адміністративного суду України від 29.03.2016 р. у справі № 826/2607/16 про скасування постанови НБУ про віднесення до категорії неплатоспроможних ПАТ “КБ “Преміум”
ПАТ “Банк Велес”	• у вересні 2015 року НБУ запобіг спробі вивести за кордон близько 460 млн. дол. США за документами, що мають ознаки фіктивності; • 90% всіх операцій банку були ризиковими, здійснювалися з використанням підроблених документів, а за своїм характером дають підстави вважати їх спрямованими на: - уникнення виконання вимог та обмежень, передбачених банківським, валютним законодавством та законодавством з питань фінансового моніторингу; - участь банку (надання банком послуг) у проведенні фінансових операцій, метою яких є виведення капіталів (зокрема пов'язаних із переказом коштів за кордон тощо); • за неповний 2015 рік обсяг зазначених операцій перевищив 100 млн. дол. США	Рішення Вищого адміністративного суду України від 16.11.2016 р. у справі № К/800/15569/16 про скасування постанови НБУ про віднесення до категорії неплатоспроможних ПАТ “Банк Велес”
ПАТ “Радикал банк”	• грубе порушення у сфері готівкового обігу	Окружний адміністративний суд міста Києва 07.04.2016 р. скасував постанову НБУ про віднесення до категорії неплатоспроможних ПАТ “Радикал банк”
ПАТ “Родовід банк”	• за рішенням власників (відмова від використання державного санаційного банку в Україні)	За рішенням Печерського районного суду міста Києва від 22.04.2016 р. у справі № 757/19277/16-ц, членам виконавчої дирекції Фонду заборонено вносити пропозицію до НБУ та приймати рішення про ліквідацію ПАТ “Родовід банк”
ПАТ КБ “Союз”	• систематичне протягом 2015-16 років порушення банком законодавства у сфері фінансового моніторингу; • створення перешкод проведення НБУ перевірки в березні 2016 року; • за даними Державної фіскальної служби України, висновки НБУ щодо виявлених фінансових операцій клієнтів банку приєднано до матеріалів кримінального провадження	Окружний адміністративний суд міста Києва 28.03.2016 р. визнав протиправною і скасував постанову щодо відкликання банківської ліцензії та ліквідації ПАТ КБ “Союз”. Київський апеляційний адміністративний суд 26.04.2016 р. залишив без задоволення скарги НБУ та ФГВФО

Закінчення додатку Б

“Укргазпром-банк”	• втрата ліквідності; • наявність невиконаних зобов'язань перед клієнтами	Окружний адміністративний суд міста Києва 14.03.2016 р. визнав протиправною бездіяльність регулятора щодо “Укргазпромбанку”, Київський апеляційний адміністративний суд 26.04. 2016 р. підтвердив рішення Окружного адміністративного суду міста Києва про протиправність бездіяльності НБУ щодо ліквідованого “Укргазпромбанку”
ПАТ “Український інноваційний банк”	Інформація відсутня, оскільки банк повернувся на ринок в іншому статусі	Рішення Вищого адміністративного суду України від 31.08.2016 р. у справі № 826/1162/16 про скасування постанови НБУ про віднесення до категорії неплатоспроможних ПАТ “Український інноваційний банк”
ПАТ “Банк Форум”	• втрата ліквідності; • невиконання зобов'язань перед клієнтами; • від'ємний капітал	Вищий адміністративний суд України 22.01.2015 р. скасував рішення ФГВФО про ліквідацію ПАТ “Банк Форум”, задовольнивши касаційну скаргу мажоритарія банку “Yernamio Consulting LTD”
ПАТ “Банк “Юнісон”	• з середини 2014 року Національний банк неодноразово звертав увагу банку на невідповідність структури його власності вимогам прозорості: - на 1 січня 2014 року акціонерами банку були дві юридичні особи, зареєстровані в Ліхтенштейні: компанія IDP Capital LTD – 82,5% акцій банку та компанія MCHL Finance LTD – 17,5% акцій банку; - інформація про акціонерів цих компаній банком не розкривалася з огляду на те, що учасниками кожної з них було понад 10 осіб, жодна з яких не володіла часткою 10% або більше відсотків; - у листопаді 2014 року структура власності банку змінилась і його акціонерами стали 11 юридичних осіб; • керівники банку з середини 2015 року стверджували, що здійснили викуп банку в попереднього власника, оскільки останній не мав можливості надалі здійснювати підприємницьку діяльність на території України; • НБУ заборонив набуття істотної участі в банку новим власником через непідтвердження належним чином джерел походження їх власних коштів	Ухвалою Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 16.05.2016 р. у справі № 2-175/1932/16-ц членом виконавчої дирекції Фонду заборонено вносити пропозицію до НБУ та ухвалювати рішення про ліквідацію ПАТ “Банк “Юнісон”

*Примітка: складено за джерелом 19

Додаток В

**Динаміка надходжень та виплат АТ «БАНК «ТАВРИКА» за період
ліквідації 2015-2018 рр***

Дата	Надходження, млн. грн	Виплати, млн. грн	Відношення надходжень до виплат, %
01.03.2015	1829,6	1823,0	99,60%
01.04.2015	1829,6	1823,0	99,60%
01.05.2015	1829,6	1823,0	99,60%
01.06.2015	1829,6	1823,0	99,60%
01.07.2015	1829,6	1823,0	99,60%
01.08.2015	1829,6	1823,0	99,60%
01.09.2015	1829,6	1823,0	99,60%
01.10.2015	1829,6	1823,0	99,60%
01.11.2015	1829,6	1823,0	99,60%
01.12.2015	1829,7	1823,2	99,60%
01.01.2016	1829,7	1823,2	99,60%
01.02.2016	1829,7	1823,3	99,70%
01.03.2016	1829,7	1823,4	99,70%
01.04.2016	1829,7	1823,4	99,70%
01.05.2016	1829,7	1823,4	99,70%
01.06.2016	1829,7	1823,4	99,70%
01.07.2016	1829,7	1823,4	99,70%
01.08.2016	1829,7	1823,4	99,70%
01.09.2016	1829,7	1823,4	99,70%
01.10.2016	1829,7	1823,4	99,70%
01.11.2016	1829,7	1823,4	99,70%
01.12.2016	1829,7	1823,4	99,70%
01.01.2017	1829,7	1823,4	99,70%
01.02.2017	1829,8	1823,4	99,70%
01.03.2017	1829,8	1823,5	99,70%
01.04.2017	1829,8	1823,5	99,70%
01.05.2017	1829,8	1823,5	99,70%
01.06.2017	1829,8	1823,5	99,70%
01.07.2017	1829,8	1823,5	99,70%
01.08.2017	1829,8	1823,5	99,70%
01.09.2017	1829,8	1823,5	99,70%
01.10.2017	1829,8	1823,6	99,70%
01.11.2017	1829,8	1823,6	99,70%
01.12.2017	1829,8	1823,6	99,70%
01.01.2018	1829,8	1823,6	99,70%
01.02.2018	1829,8	1823,6	99,70%
01.03.2018	1829,8	1823,6	99,70%

*Примітка: складено автором за джерелом [48]

Етапи виведення АТ «Банк «Таврика»»*

*Примітка: складено автором за джерелом [48]

ПОВІДОМЛЕННЯ
про результати відкритих торгів (аукціону)

1. Банк: АТ «БАНК «ТАВРИКА»
2. Дата проведення відкритих торгів (аукціону): 29.03.2017р
3. Організатор відкритих торгів (аукціону): ТБ «ЕЛЕКТРОННІ ТОРГОВІ СИСТЕМИ»

Номер лоту	Назва лоту	Початкова ціна реалізації на даних відкритих торгах (аукціоні), грн.	Ціна продажу, грн./ відкриті торги (аукціон) скасовані або визнані такими, що не відбулися, (із зазначенням причини)
Q80778b61	Право вимоги за кредитним договором: 16/07 від 02.10.2007 р. Право вимоги за кредитним договором: 4/08 від 25.02.2008 р.	11774,50	відкриті торги (аукціон) визнані такими, що не відбулися(учасники відсутні)
Q80778b62	Право вимоги за кредитним договором: 19-05/кт від 29.06.2005 р.	167551,9	відкриті торги (аукціон) визнані такими, що не відбулися(учасники відсутні)
Q80778b63	Право вимоги за кредитним договором: 10-05/кт від 05.04.2005р.	101656,86	відкриті торги (аукціон) визнані такими, що не відбулися(учасники відсутні)

Уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію АТ «БАНК «ТАВРИКА»

А.Ю.Караченцев

ПОВІДОМЛЕННЯ
про результати відкритих торгів (аукціону)

1. Банк: АТ «БАНК «ТАВРИКА»
2. Дата проведення відкритих торгів (аукціону): 07 квітня 2017 р.
3. Організатор відкритих торгів (аукціону): Товарна біржа «ПЕРСПЕКТИВА-КОММОДІТІ»

Номер лоту	Назва лоту	Початкова ціна реалізації на даних відкритих торгах (аукціоні), грн.	Ціна продажу, грн./ відкриті торги (аукціон) скасовані або визнані такими, що не відбулися, (із зазначенням причини)
Q81278b1686	Право вимоги за кредитним договором №58/07-ФЛ від 13.11.2007р.	413 343,00	відкриті торги (аукціон) визнані такими, що не відбулися(учасники відсутні)
Q81278b1687	Право вимоги за кредитним договором №776-Ф-МСБ від 28.03.2008 р.	182 078,97	відкриті торги (аукціон) визнані такими, що не відбулися(учасники відсутні)
Q81278b1688	Право вимоги за кредитним договором №49/07-ВФЛ від 19.09.2007 р.	117895,70	відкриті торги (аукціон) визнані такими, що не відбулися(учасники відсутні)
Q81278b1689	Право вимоги за кредитним договором №62/07-ВФЛ від 18.12.2007 р.	164099,93	відкриті торги (аукціон) визнані такими, що не відбулися(учасники відсутні)
Q81278b1690	Право вимоги за кредитними договорами №257-Ф від 12.04.2005р. та №17-07-08-Ф-МСБ від 17.07.2008 р.	413732,33	відкриті торги (аукціон) визнані такими, що не відбулися(учасники відсутні)
Q81278b1691	Право вимоги за кредитними	252042,32	відкриті торги (аукціон) визнані такими, що не відбулися(учасники відсутні)

Додаток Ж

**Структура пасивів банків за рік до введення тимчасової
адміністрації, за три місяці та на першу звітну дату після оголошення
банків неплатоспроможними, %***

Банк	Дата визнання неплатоспроможним	Дата звітності	Кошти отримані від Національного банку України	Кошти юридичних осіб	Кошти фізичних осіб	Інші зобов'язання	Власний капітал
ПАТ КБ «ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА»	23 червня 2015	31 грудня 2015	70,50	4,20	17,30	0,30	-14,10
		1 жовтня 2015	0,00	5,20	27,30	0,20	-17,70
		01 січня 2015	0,00	5,20	25,80	0,10	14,70
КАПІТАЛ	20 липня 2015	1 жовтня 2015	0,00	3,80	83,30	1,00	-1,40
		1 липня 2015	0,00	17,60	53,50	0,50	12,90
		1 жовтня 2014	0,00	8,30	42,10	0,10	12,10
ПАТ "КБ "ГЕФЕС"	1 серпня 2017 року	1 липня 2017	0,00	0,12	0,00	1,65	98,34
		1 квітня 2017	0,00	0,11	0,00	5,01	94,98
		1 липня 2016	0,00	0,00	0,00	0,16	99,83

*Примітка: розраховано автором на основі фінансової звітності вище наведених банків

Додаток И

**Структура активів банків за рік до введення тимчасової
адміністрації, за три місяці та на першу звітну дату після оголошення
банків неплатоспроможними, %***

Банк	Дата визнання неплатоспроможним	Дата звітності	Грошові кошти та їх еквіваленти	Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю	Кошти в інших банках	Кредити та заборгованість юридичних осіб	Кредити та заборгованість фізичних осіб	Інші активи	Інші активи
ПАТ "КБ"ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА	23 червня 2015	31 грудня 2015	1,00	17,00	0,00	81,50	0,00	0,00	0,40
		1 жовтня 2015	2,00	17,30	0,00	79,10	0,00	0,00	1,70
		01 січня 2015	1,90	12,70	0,20	82,30	0,00	0,00	2,90
КАПІТАЛ	20 липня 2015	1 жовтня 2015	0,80	15,80	0,00	40,60	15,20	0,60	27,00
		1 липня 2015	6,30	8,60	1,10	46,50	14,60	0,00	23,10
		1 жовтня 2014	13,40	13,70	4,10	34,20	12,40	1,10	21,10
ПАТ "КБ"ГЕФЕСТ"	01 серпня 2017 року	1 липня 2017	0,21	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,33
		1 квітня 2017	0,31	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,29
		1 липня 2016	2,48	0,00	0,00	0,00	86,64	8,63	0,11

*Примітка: розраховано автором на основі фінансової звітності вище наведених банків

Додаток К

Показники діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб відносно надходжень та виплат по всім банкам, що знаходяться в стадії ліквідації за другу половину 2016- першу половину 2018 років, млн. грн*

Дата	Загальна сума коштів акумуляована фондом	Сума коштів, виплачена вкладникам неплатоспроможних банків та банків, що ліквідуються	Надходження до фонду
01.06.2016	10700,00	75116,00	1640,00
01.07.2016	8510,00	76638,80	1640,00
01.08.2016	7460,00	78500,00	2470,00
01.09.2016	6580,00	79600,00	2470,00
01.10.2016	6600,00	80100,00	2470,00
01.11.2016	7830,00	80160,00	3330,00
01.12.2016	7690,00	80320,00	3330,00
01.01.2017	15315,94	80865,50	3332,38
01.02.2017	15916,90	81952,50	851,01
01.03.2017	15818,23	82215,80	851,51
01.04.2017	11870,51	86837,50	852,01
01.05.2017	12962,45	87121,70	1672,74
01.06.2017	12872,33	87327,30	1676,55
01.07.2017	13195,28	87434,00	1677,05
01.08.2017	14788,74	87492,40	2491,06
01.09.2017	14183,83	84576,50	2491,67
01.10.2017	14748,76	87603,30	2492,15
01.11.2017	14295,35	87647,50	3314,42
01.12.2017	14606,60	87705,60	3314,77
01.01.2018	15344,53	87924,40	3315,21
01.02.2018	15235,76	87981,80	845,31
01.03.2018	14816,21	88038,50	845,51
01.04.2018	14980,50	88089,50	845,71
01.05.2018	14998,16	88132,10	1767,88
01.06.2018	15106,35	88193,60	1767,88

*Примітка: складено автором за [48]

**Порівняльна характеристика законодавства про страхування
депозитів у країнах ЄС та України***

Ознаки	Країни-члени ЄС	Україна
Законодавча база	Директива 2014/49/ЄС від 16.04.2014 р	ЗУ "Просистему гарантування вкладів фізичних осіб" від 2012 року
Правовий статус Фонду	Державта або приватна установа	Державна юридична особа
Джерела фінансування фонду	Диференційовані авансові платежі залежно від рівня ризиковості	Квартальні авансові платежі залежно від бази нарахування, 0,5% в нац валюті та 0,8% в іноземній
Об'єкт захисту	Кошти фізичних та юридичних осіб	Депозити фізичних осіб
Обмеження щодо відшкодування	Власний капітал, боргові цінні папери, векселі, вклади пов'язані з відмиванням коштів	Вклади пов'язаних з банком осіб, ощадні сертифікати, вклади в банківських металах тощо
Учасники	Обов'язкова участь всіх фінансово-кредитних установ	Обов'язкова участь банків
Ліміт розміру відшкодування	100000 Євро	200000грн (8000 Ерво за курсом 31.10.2015 року)
Термін виплат	Впродовж 20 днів, з 2024 року - 7 днів.	Впродовж дії тичасової адміністрації, але не пізніше 20-30 робочих днів з моменту визнання банку неплатоспроможним

*Джерело: [52]

Додаток М

**Показники фінансової безпеки банківської системи України за
2014-2018 рр***

Показник	2015	2014	2016	2017	2018
Частка кредитування банками реального сектору економіки в загальному обсязі кредитів,%	54	51	42	36	30
Частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу,%	34	33	43	51	36
Інтегральний індекс фінансової безпеки банківської системи,одиниць	0,4356	0,428	0,4256	0,4257	0,3265

*Примітка: розраховано автором за [65]

Додаток Н

**Динаміка показників ліквідності, прибутковості та кількості
банків України за 2010-2018рр (дані станом на 01.01 кожного року)***

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2014	2016	2017	2018
Норматив поточної ліквідності (не менше 40 %), %	75,16	72,9	77,33	70,53	79,09	80,86	79,91	79,98	102,14	108,08
Фінансовий результат сектору, млрд грн	7,2	-38,4	-13	-7,7	6	1,4	-33,1	-66,6	-159,4	-24,4
Кількість банків, шт	181	180	175	175	174,00	180,00	145,00	117,00	96,00	82,00

*Примітка: складено автором за [65]

Додаток П

**Результати кореляційного аналізу між динамікою кількості
банків та основними показниками банківської системи та економіки
України протягом 2014-першої половини 2018 років, млн. грн***

Рік	Квартал	Кількість банків	Обсяг депозитів по банківській системі	Реальний ВВП	Витрати державного бюджету
2014	I	175	29234	312094	
	II	169	23128	338163	104741,6
	III	158	21099	378633	101207
	IV	147	16045	336233	131451,4
2015	I	134	17080	301046	108771,2
	II	129	17152	335202	136903,7
	III	123	14788	408111	127682,1
	IV	117	13285	385931	203554,4
2016	I	111	13988	423463	140158,5
	II	102	14199	473630	160251,1
	III	100	12747	581356	170356
	IV	96	11959	555981	213977,8
2017	I	95	10459	510447	184559,7
	II	92	10097	570690	181468
	III	91	10316	700131	205040,8
	IV	89	9012	664319	268175,2
2018	I	83	7956		214277,4
	II	82			
Коефіцієнт кореляції			0,950804	-0,83013	-0,82901

*Примітка: розраховано автором за даними сайту: <https://minfin.com.ua>

Додаток Р

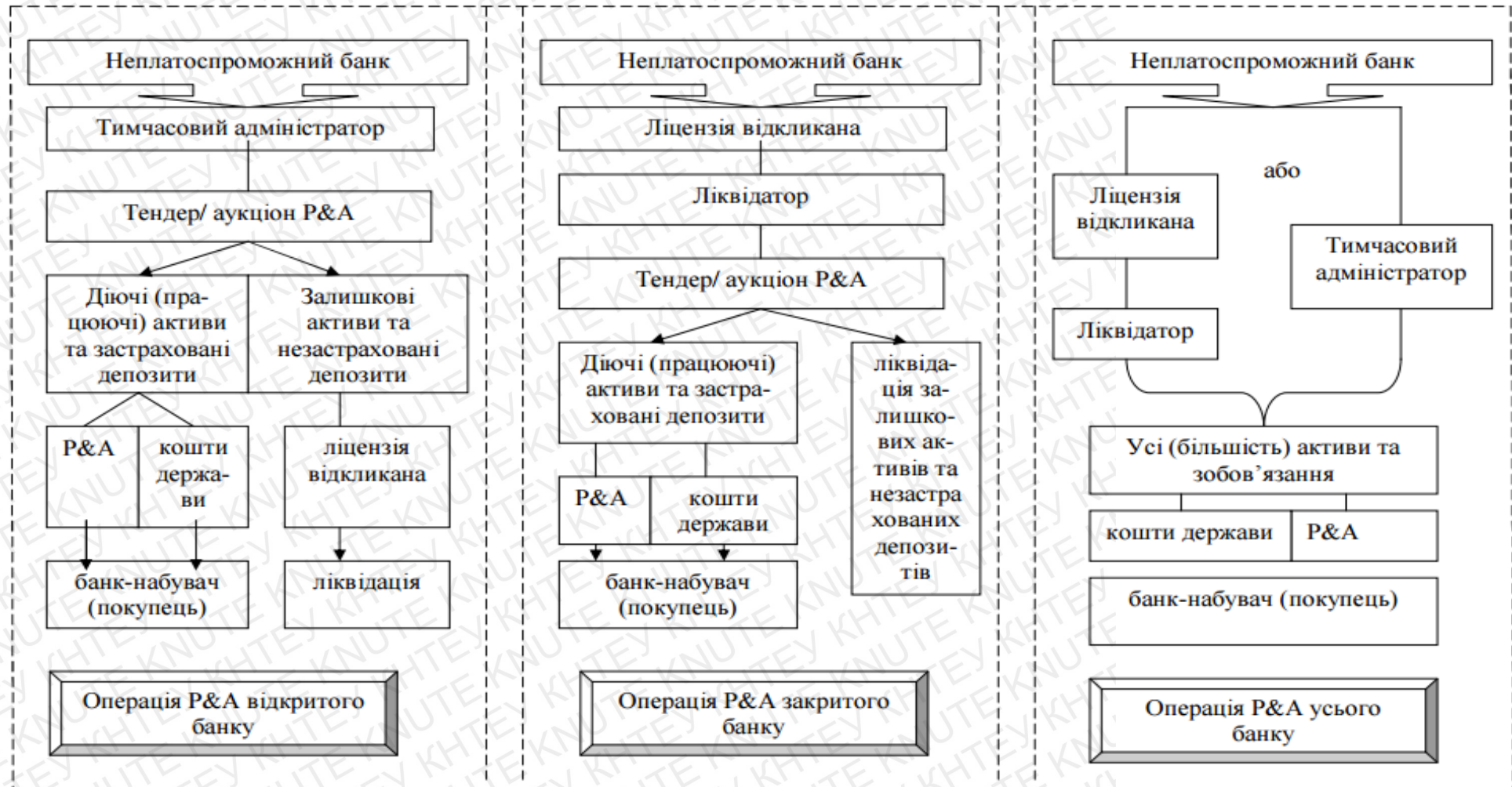
**Динаміка основних показників діяльності ФГВФО протягом
2016-2017 років***

Дата	Сума акумуляованих коштів за місяць, млн. грн	Сума виплачених коштів за місяць, млн. грн	Місячна сума надходжень Фонду, млн. грн	Співвідношення надходжень до виплат, разів
Лип.16	-2190,00	1522,80	0,00	0,00
Сер.16	-1050,00	1861,20	830,00	0,45
Вер.16	-880,00	1100,00	0,00	0,00
Жов.16	20,00	500,00	0,00	0,00
Лис.16	1230,00	60,00	860,00	14,33
Гру.16	-140,00	160,00	0,00	0,00
Січ.17	7625,94	545,50	2,38	0,00
Лют.17	600,96	1087,00	851,01	0,78
Бер.17	-98,67	263,30	0,50	0,00
Кві.17	-3947,72	4621,70	0,50	0,00
Тра.17	1091,94	284,20	820,73	2,89
Чер.17	-90,12	205,60	3,81	0,02
Лип.17	322,95	106,70	0,50	0,00
Сер.17	1593,46	58,40	814,01	13,94
Вер.17	-604,91	-2915,90	0,61	0,00
Жов.17	564,93	3026,80	0,48	0,00
Лис.17	-453,41	44,20	822,27	18,60
Гру.17	311,25	58,10	0,35	0,01
Січ.18	737,93	218,80	0,44	0,00
Лют.18	-108,77	57,40	845,31	14,73
Бер.18	-419,55	56,70	0,20	0,00
Кві.18	164,29	51,00	0,20	0,00
Тра.18	17,66	42,60	922,17	21,65
Чер.18	108,19	61,50	0,00	0,00

*Примітка: розраховано автором на основі додатку К

Додаток С

Типи операцій R&A «продаж або передача активів і частини зобов'язань»*

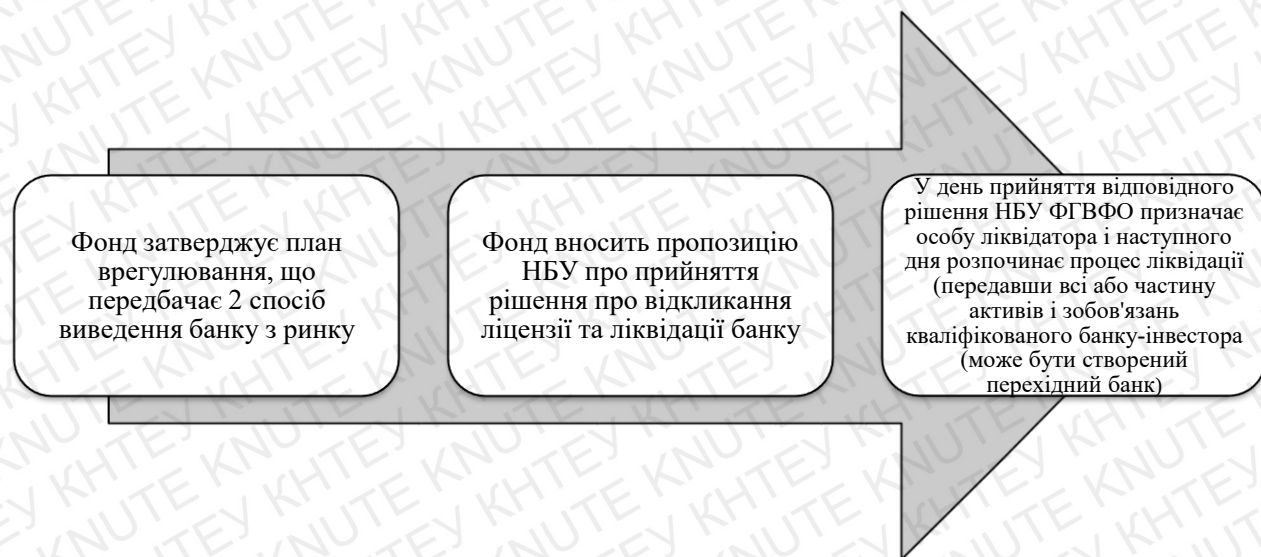
*Примітка: [71]

Загальний механізм виведення неплатоспроможного банку з ринку*

*Примітка: розробка автора за джерелом [7]

**Особливості виведення банку з відчуженням у процесі ліквідації
всіх або частини його активів і зобов'язань на користь приймаючого
банку ***

*Примітка: складено автором за джерелом [1]

Додаток Ф

Схематичне зображення ліквідації банку з відчуженням всіх або частини його активів і зобов'язань на користь приймаючого банку з відкликанням банківської ліцензії неплатоспроможного банку та подальшою його ліквідацією*

За участі держави

☐

- ☐ Спосіб визначений рішенням Кабміну
- ☐ Передача активів та зобов'язань відбувається впродовж 2 робочих днів до державного банку

При відсутності
безпосередньої участі держави
☐

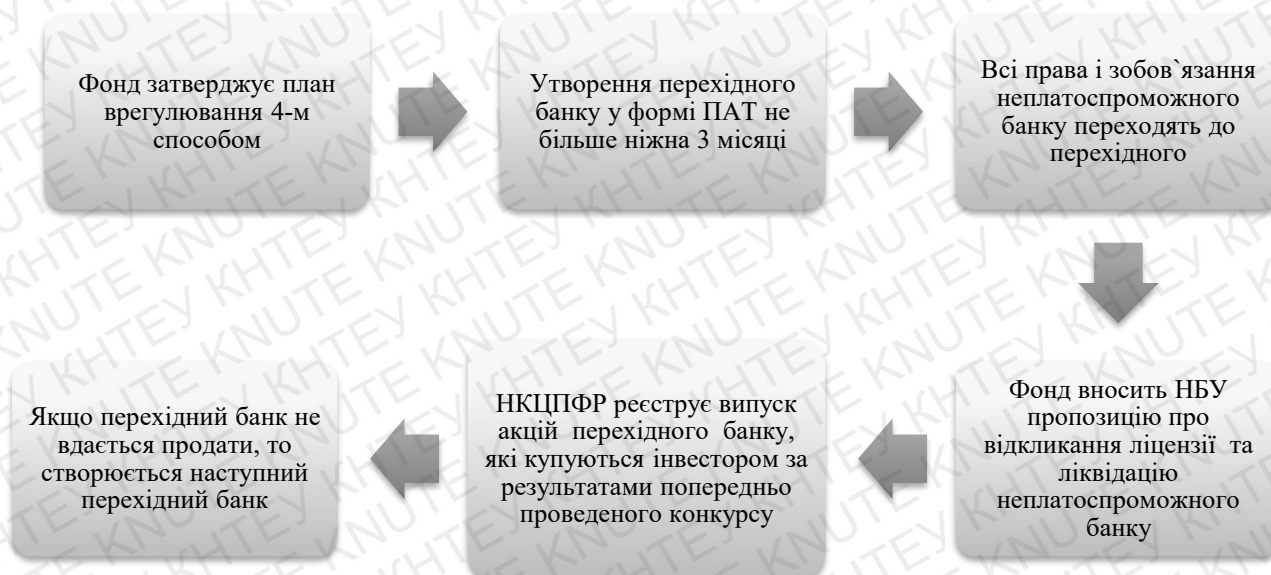
- ☐ Затвердження Фондом плану врегулювання (3-м способом)
- ☐ Оголошується конкурс кваліфікованих інвесторів (з переможцем укладається договір про відступлення прав вимоги та договори забезпечення)
- ☐ Інші активи списуються або передаються іншим організаціям у порядку здійснення благодійної діяльності

- ☐ ФГВФО подає НБУ пропозицію про прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії з подальшою ліквідацією

*Примітка: складено за джерелом [1]

Додаток Х

Схематичне зображення процесу ліквідації банку зі створенням та продажем інвестору перехідного банку з передачею йому активів і зобов'язань неплатоспроможного банку і подальшою ліквідацією неплатоспроможного банку*

*Примітка: складено автором за джерелом [1]

Додаток Ц

Схематичне зображення виведення неплатоспроможного банку з продажем такого банку інвестору*

За участі держави

- Затвердження плану врегулювання 5-м способом
- призначення уповноваженої особи Фонду
- контроль за діяльністю інвестора, що був обраний не на конкурсній основі, щодо дотримання нормативів діяльності банків
- проведення інспекційної перевірки НБУ щодо дотримання нормативів діяльності.

За відсутності безпосередньої участі держави

- Затвердження плану врегулювання 5-м способом
- призначення уповноваженої особи Фонду
- проведення конкурсу інвесторів (переможець - один або група інвесторів, що пропонують найвищу ціну і капіталізацію у найкоротший термін)

*Примітка: складено автором за джерелом [1]

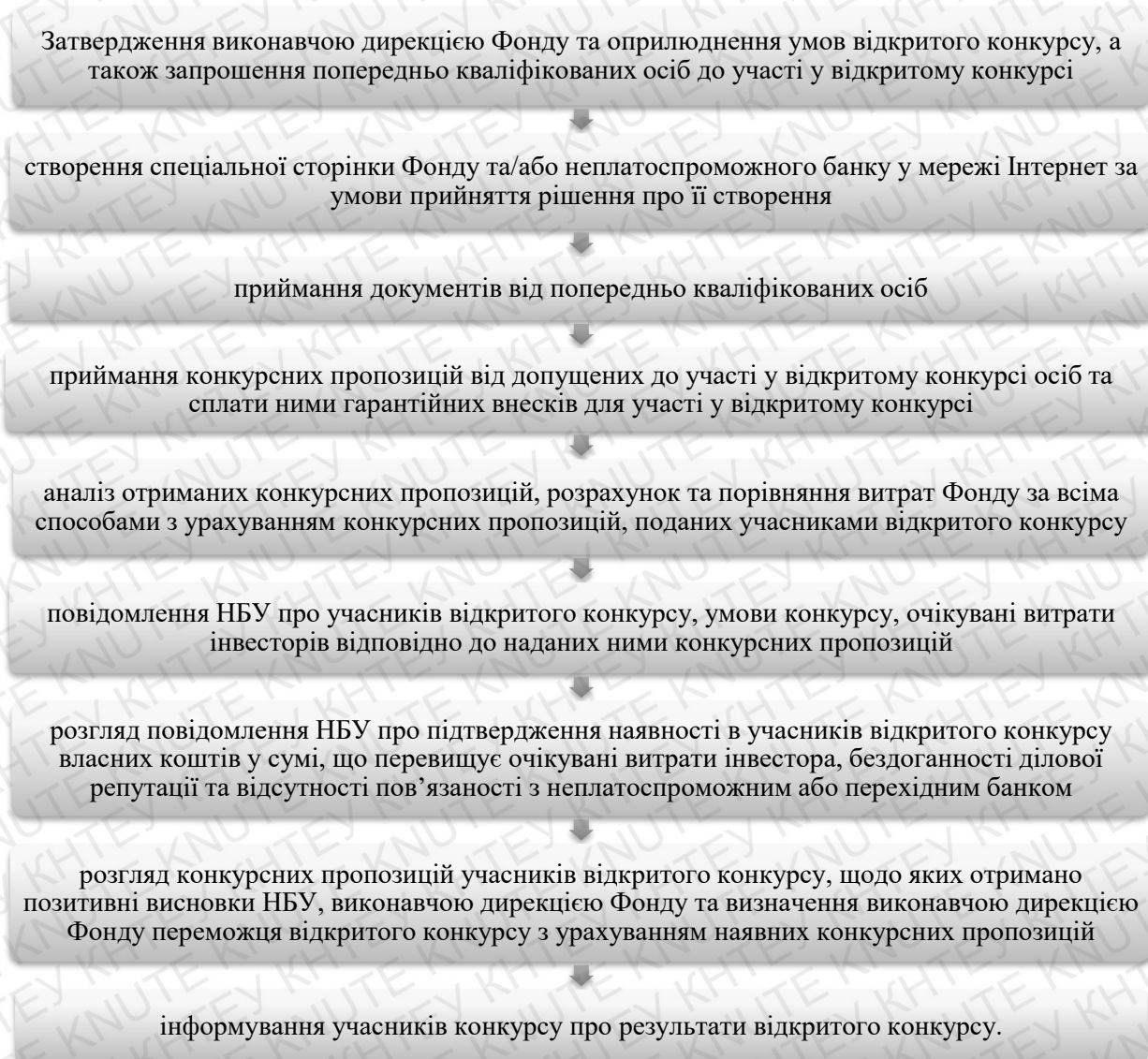
Додаток III

Послідовність оцінки активів банку*

*Примітка: складено за джерелом [9]

Додаток Щ

Послідовність дій при проведенні відкритого конкурсу щодо виведення неплатоспроможного банку з ринку*

*Примітка: складено за джерелом [9]